STUDII ȘI CERCETĂRI DE ANTROPOLOGIE

TOMUL 19

1982

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CONSILIUL DE CONDUCERE

Redactor șef: prof dr. doc. OLGA NECRASOV, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România

Redactor șef adjunct : dr. V. V CARAMELEA

Membri : acad. VICTOR PREDA
acad. PETRE JITARIU
prof. dr. GHEORGHE IVĂNESCU, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România
dr. MARIA CRISTESCU
dr. TATIANA DRĂGHICESCU

Secretar responsabil de redacție: dr. ELENA RADU

În țară abonamentele se primesc la oficiile poștale.

Cititorii din străinătate se pot abona adresîndu-se la ILEXIM, Departamentul Export-Import Presă, P.O. Box 136—137, telex 11 226, str. 13 Decembrie nr. 3, 79517 București, România, sau la reprezentanții săi din străinătate

La revue „Studii și cercetări de antropologie" paraît une fois par an.

Toute commande à l'étranger sera adressée à ILEXIM, Département d'exportation-importation (presse), P.O. Box 136—137, télex 11 226, str. 13 Decembrie nr. 3, 79517 București, România, ou à ses représentants à l'étranger.

En Roumanie vous pourrez vous abonner par les bureaux de poste. Le prix d'un abonnement est de $ 35 par an.

ADRESA REDACȚIEI :
ACADEMIA R. S. ROMÂNIA,
Secția de științe biologice
Calea Victoriei 125,
79170 București

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

STUDII ŞI CERCETĂRI DE ANTROPOLOGIE

Tomul 19 1982

SUMAR

Antropologie istorică

OLGA NEGRASOV, MARIA ŞTIRBU, Fauna pleistocenă de la Mitoc şi semnificaţia ei climatologică 3
GEORGETA MIU, D. BOTEZATU, P. CANTEMIR, Caracterizarea antropologică a materialului osteologic rezultat din cimitirul de la Histria-Bent (1977—1979) 9
IOANA POPOVICI-BĂDĂRĂU, Contribuţii antropologice la studiul populaţiei medievale. Cimitirele de la Sînnicolau de Beiuş şi Voivozi (jud. Bihor) 15

Antropologie contemporană

TH. ENĂCHESCU, CRISTIANA GLAVCE, ELEONORA LUCA, GEORGETA NEGRU, O. RUSU, EMILIA BULAT, LILIANA DECIU, Heterozis şi ecologie în nivelul de dezvoltare fizică a nou-născutului 23
MARIA CRISTESCU, EMILIA URÎTU şi GEORGETA MIU, Evoluţia longevităţii în decursul secolului XX în trei comunităţi din România 28
SILVIA GHIGEA, GEORGETA MIU, EMILIA URÎTU, P CANTEMIR, Unele aspecte ale dinamicii matrimoniale şi deschiderea demografică la populaţiile din satele Neagra Şarului (Ţara Dornelor) şi Părhăuţi (Podişul Sucevei) 35
MARIA VLĂDESCU, M. ADAM, M. ŞT. UDRESCU, Date antropologice noi asupra populaţiei din Oltenia 40
CEZARINA BĂLŢEANU, MARIA ISTRATE, Unele aspecte privind structura alimentaţiei populaţiilor din satele Bolovăniş (valea superioară a Trotuşului) şi Vama (jud. Suceava) şi nivelul lipidemiei şi colesterolemiei acestora 47
MARIA ŞTIRBU, GEORGETA MIU, DAN BOTEZATU, Aspecte ale variabilităţii glicemiei serice la două populaţii din Moldova (Drăguşeni — jud. Botoşani şi Bîrzeşti — jud. Vaslui) 51
ANA ŢARCĂ, Studiul comparativ al dermatoglifelor digitale la două populaţii din Carpaţii Orientali 56
CORNELIU VULPE, RODICA GAGHEŞ, Aspecte ale dermatoglifelor la populaţia din Mînăstirea 63

ST. CERC. ANTROPOL., 1982, T. 19, p. 1—76

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Ord. PERISSODACTYLA

Fam. RHINOCEROTIDAE

Coelodonta antiquitatis Blumenbach (rinocerul lînos)

Fam. EQUIDAE

Equus sp.

Equus transilvanicus Teodoreanu

În această asociație faunistică predomină numeric calul, urmat de bovideele mari, iar apoi de ren. Cerbul, rinocerul lînos și leul cavernelor sînt mult mai puțin reprezentați. Ne surprinde lipsa resturilor mamutului și a hienei, a căror prezență a fost constatată de N.N. Moroșanu (11) în o așezare paleolitică vecină, Ripiceni, precum și în alte așezări din țara noastră, datate din aceeași perioadă. Lipsesc de asemenea unele mamifere mici și mijlocii, ca vulpea, lupul, iepurele etc., frecvent întîlnite în orizontul aurignacian.

Felis spelaea Goldfuss

Acest felid mare este reprezentat prin jumătatea dreaptă a mandibulei, ușor deteriorată, care poartă M_1 (carnasiera) și P_4, precum și prin un mic fragment din regiunea alveolară a jumătății drepte a unei alte mandibule, care poartă M_1 și P_4 respective. Ambele piese provin din așezarea paleolitică „Malul Galben".

În legătură cu această formă fosilă, continuă discuțiile referitoare la poziția ei taxonomică. *Felis spelaea* este oare o specie bine conturată sau, din contra, sîntem în prezența unui leu sau a unui tigru pleistocene și euriterme? Unele cercetări par însă să indice apropiata sa înrudire cu leul, astfel încît unii autori au adoptat o altă denumire, aceea de *Felis leo spelaea*, acordîndu-i doar poziția de subspecie (4).

Materialul nostru provenit de la această formă este prea sărac pentru ca să poată servi la discutarea acestei probleme taxonomice. Vom semnala doar faptul că comparația cu cele două mandibule aparținînd leului și cu mandibula tigrului din colecțiile Laboratorului de morfologie animală din Iași indică o mare asemănare atît a părților prezente din mandibulă pe exemplarul 1, cît și a dinților prezenți pe ambele exemplare (M_1 și P_4) cu acele ale leului.

Trebuie să semnalăm totuși că, într-o lucrare destul de recentă, P. Samson și A. Kovács (15) studiind un neurocraniu aparținînd leului cavernelor descoperit la Ghidfalău (Bazinul Sf. Gheorghe) și analizînd caracteristicile sale, în comparație cu cele leonine și cele tigrine, ajung la concluzia că *Felis spelaea* trebuie să fie considerată drept o specie independentă.

Cervus elaphus L.

Cerbul este foarte puțin reprezentat în materialul nostru. Astfel, în cel provenit din așezarea paleolitică „Pîrîul lui Istrate" a fost identificat numai un fragment de humerus (epifiza inferioară), iar în cel de la „Malul Galben" un fragment de corn și o mică porțiune din humerus.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Rangifer tarandus L.

Renul apare atît în materialul provenit din așezarea „Malul Galben" cît și din acela din așezarea „Pîrîul lui Istrate". În prima am identificat două fragmente mari din tija cornului, precum și alte patru mai mici, iar în cea de-a doua cinci fragmente, dintre care unul foarte lung și viguros a aparținut cu siguranță unui mascul. Ne surprinde însă că în materialul studiat acum nu au fost găsite nici piese osoase și nici dinți, în timp ce ele abundă în așezarea de la Buda (jud. Bacău), datată tot din paleoliticul superior, al cărui material paleofaunistic a făcut obiectul, acum cîțiva ani, al studiului nostru publicat în 1971 (12).

Majoritatea fragmentelor de coarne sînt porțiuni din tijă, detașate deasupra pedicelului osos. Cum nici una din piesele provenite din așezările de la Mitoc nu prezintă nici o urmă din acesta, trebuie să conchidem că ele sînt coarne care s-au desprins de pe craniu în perioada de „năpîrlire", cînd ele cad, fiind puțin mai tîrziu înlocuite de coarne noi.

Analizînd forma secțiunii tijei fiecărui corn, constatăm că la majoritatea specimenelor ea este ovală, fiind caracteristică grupei „compressicornis", adică renului de pădure. Este însă interesant de semnalat că una din piesele avute la dispoziție prezintă o secțiune circulară, caracteristică grupului „cilindricornis", adică renului de tundră. În raport cu aceasta, trebuie să amintim că ambele aceste grupe coexistă de asemenea în multe așezări paleolitice din Europa (3).

Bos primigenius Boj. și Bison priscus Boj.

Mulți autori au fost preocupați de problema diferențierii părților scheletului acestor două specii, printre care un loc aparte îl ocupă V.I. Bibikova, care a beneficiat în acest scop de un material excepțional de bogat referitor la bizon (1), E. Schertz (17), H.R. Stampfli (2). Nu trebuie însă să uităm că părțile scheletului prezintă și aici o anumită variabilitate dimorfică, precum și una determinată de vîrstă (10).

Foarte ușor de distins cînd sîntem în prezența unui craniu complet (după forma și dispoziția coarnelor, după caracterele orbitei și ale formei crestetului capului), bourul și bizonul sînt însă mai greu de diferențiat atunci cînd ne ocupăm de piesele osoase izolate și cu atît mai mult atunci cînd acestea sînt fragmentare, așa cum este cazul materialului nostru.

Iată de ce menționăm resturile acestor bovidee mari, luate împreună. Ele sînt relativ numeroase, ocupînd al doilea loc, ca frecvență, după acelea ale calului.

Dintre piesele puțin mai bine păstrate, dar necomplete și ele, menționăm jumătatea stîngă a mandibulei, dar a cărei parte anterioară este ruptă, un humerus și un radius fragmentare, un metacarpian aparținînd unui specimen tînăr (fără epifiza sa inferioară), un omoplat, o tibie și un calcaneu, necomplete și ele.

În această situație este imposibil să precizăm ponderea numerică a fiecăreia din aceste două specii, ale căror resturi au fost identificate în ambele așezări paleolitice de la Mitoc.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

6. DJAFAROV R.D., *Binagadiskii nosorog*, Baku, 1960, 5—99.
7. GROMOVA V.I., *Istoria loşadei (roda Equus) v starom svete*, Trudi paleontologhiceskogo Instituta, 1958, **XVII**, 1—374.
8. GROMOVA V.I., *Kratkii obzor cetverticinih mlekopitaiuscih Evropi*, Nauka, Moscova, 1965, 1—142.
9. KAHLKE H.D., *Die Rhinocerotiden Reste aus den Tonen von Voigtstedt in Türingen*, Paleontologische Abhandlungen., Abt. *4*, Berlin, 1965, 453—518.
10. KOCH W., *Über Wachstums-und Alterveränderungen am Skelett des Wisents*, Beiträge zur Natur-und Kulturgeschichte Lithauens und angrenzender Gebiete, München, 1932, 553—678.
11. MOROŞAN, N.N., *Le Pléistocene et le paléolithique de la Roumanie*, An. Inst. geologic al României, 1938, **XIX**, 1—160.
12. NECRASOV O., BULAI-ŞTIRBU M., *Contribuţie la studiul faunei pliocene de la Buda*, Carpica (Bacău), 1971, 7—19.
13. PRAT F., *Recherches sur les équidés fossiles de France*, Thèse de doctorat, N. 226, Fac.des Sc. de Bordeaux, 1968, 1—658.
14. RĂDULESCU C., KOVÁCS A., *Note sur les Bovidés pléistocènes d'Araci-Fintina Fagului*, Trav. Inst. de Spéologie, Bucarest, 1974, **XII**, 125—137.
15. SAMSON P. şi KOVÁCS A., *Felis spelaea Goldfuss în Pleistocenul superior al bazinului Sf. Gheorghe*, Lucr. Inst. de Speologie, Bucureşti, 1967, **VI**, 212—220.
16. SAMSON P., *Les équidés fossiles de Roumanie*, Geologica Romana, 1975, **XIV**, 165—359.
17. SCHERZ E., *Zur Unterscheidung von Bison priscus Boj. und Bos primigenius Boj., an metapodien und astragalus*, Senckenbergiana, 1936, **18**, *1—2*, 37—71.

Universitatea „Al. I. Cuza"
şi
Centrul de cercetări biologice Iaşi,
Colectivul de ecologie umană şi paleoantropologie

Primit în redacţie la 15 martie 1982

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CARACTERIZAREA ANTROPOLOGICĂ A MATERIALULUI OSTEOLOGIC REZULTAT DIN CIMITIRUL DE LA HISTRIA-BENT (1977—1979)

DE

GEORGETA MIU, DAN BOTEZATU și P. CANTEMIR

Materialele osteologice provenite din morminte de înhumație datate din Hallstatt și Latène sînt încă foarte puțin numeroase în țara noastră, din cauza extinderii ritului de incinerație. Iată de ce continuarea în 1977—1979 de către arheologul Vlad Zirra a săpăturilor efectuate în 1960—1961 în necropola la de Histria-Bent, în urma cărora a fost obținut un nou material antropologic provenit din aria traco-getică, prezintă o importanță deosebită. Acest material, care este mult mai bine conservat decît cel vechi (publicat în 1977 de Olga Necrasov și D. Botezatu), ne permite să aprofundăm acum documentarea noastră antropologică asupra populației din această parte dobrogeană a ariei traco-getice și, în general, asupra populației care a locuit pe teritoriul patriei noastre în perioada fierului.

Materialul rezultat din săpăturile recente este format din 38 de schelete, dintre care numai 32 aparțin adulților și pot servi unui studiu antropologic complet. Cele 6 schelete, aparținînd copiilor și adolescenților, au fost utilizate numai pentru studiul paleodemografic. Deoarece în cîteva morminte au fost găsite schelete în poziție „hocker" (chircită), în timp ce majoritatea scheletelor se aflau în poziție întinsă, s-a acordat o deosebită atenție studiului comparativ, aceasta cu atît mai mult cu cît întregul material (vechi și nou) provine dintr-o zonă de contact a mai multor populații: traco-getică, scită și greacă.

DATE PALEODEMOGRAFICE

În tabelul nr. 1 dăm repartiția pe sex și vîrstă a scheletelor provenite din noile săpături de la Histria-Bent.

Din cele 38 de schelete studiate acum, nu s-a putut determina sexul la un număr de 5 schelete, aparținînd toate unor copii, dar vîrsta lor a putut fi bine determinată. Analiza frecvențelor înscrise în tabel ne permite să constatăm o mortalitate relativ scăzută a copiilor. Aceasta ar putea fi efectul însă a unei deteriorări avansate și chiar a distrugerii scheletelor copiilor decedați sub un an. Frecvența deceselor adolescenților este neglijabilă. Dintre subiecții care au depășit vîrsta de 20 de ani, maximum de frecvență corespunde cu etapa maturității, 25 de indivizi fiind decedați între 30 și 60 de ani și numai doi subiecți (ambii de sex masculin) au depășit vîrsta de 60 de ani.

Vîrsta medie la deces calculată pentru întreaga serie este de 36 de ani și 4 luni, ceea ce reprezintă o medie relativ ridicată pentru etapa is-

ST. CERC. ANTROPOL., 1982, T. 19, p. 9—14

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

pilastru sînt mai frecvente la acestea din urmă. Tibia la bărbați prezintă toate cele trei forme cu predominanța celor euricneme, prezente dealtfel și la femei în procente paritare cu cele platicneme. Fațeta „orientală" este totdeauna prezentă.

Statura calculată după toate cele trei metode (Manouvrier, Trotter-Gleser, Bach-Breitinger), stabilită pentru 10 schelete masculine și 4 feminine, se integrează în categoria taliilor mijlocii pentru ambele eșantioane, cu o variabilitate destul de restrînsă.

d. CARACTERISTICILE TIPOLOGICE

Stabilirea particularităților antropologice individuale, cît și a celor populaționale ne permit să diferențiem prezența a două tipuri principale: cel protoeuropoid (fie sub forma clasică, fie mai mult sau mai puțin gracilizat) și cel mediteranoid (aparținînd la cele două variante: protomediteranoidă și mediteranoidă clasică) cu frecvențe aproape egale. La acestea trebuie să mai adăugăm un tip secundar, cel dinaroid.

CONCLUZII

Din analiza comparativă a datelor obținute pentru seria a doua, cu cele ale seriei întîi, publicată de Olga Necrasov și D. Botezatu (7) (tabel nr. 2), se constată că acestea sînt foarte apropiate, mergînd uneori pînă la identitate. Micile diferențe care apar nu ajung niciodată la valoarea de $\pm 1\sigma$ și pot fi datorate unor diferențe de eșantionaj. Pe de altă parte, ambele serii provin din același punct (Bent) al satului Histria, iar mormintele sînt datate din aceeași perioadă care se întinde de la secolul IV î.e.n. la secolul I e.n. Avînd în vedere că punctul Bent se află în zona de contact între cele trei populații enunțate mai sus, problema care se pune este aceea de a se preciza căreia dintre aceste trei populații, traco-getă, scită sau greacă, ar putea fi atribuite aceste oseminte. Prezența tipului protoeuropoïd destul de larg răspîndit în Europa în perioada fierului nu ne poate furniza argumente decisive în acest sens. Formele protoeuropoide ar fi putut proveni atît de la localnici traco-geți, cît și de la sciți sau greci. Caracterul în general gracilizat al scheletelor, relieful cranian atenuat ar putea indica aportul foarte puțin substanțial al sciților la această populație, aceasta cu atît mai mult cu cît tipul mediteranoid (prezent la paritate cu cel protoeuropoid), a cărui proveniență nu poate fi atribuită elementului scitic, este destul de frecvent întîlnit la Histria-Bent. Pe de altă parte, literatura antropologică asupra populației grecești din această perioadă, conform cu datele obținute de L. Angel (1), (2), (3), arată că tipul protoeuropoid nu constituie o parte importantă din structura acestei populații, în constrast cu ceea ce găsim la Histria-Bent.

Iată de ce, pe baza datelor antropologice, putem conchide că la Histria-Bent sîntem în prezența unui fond local traco-getic, fără a putea exclude un anumit aport al coloniștilor greci.

Referindu-ne la cele patru schelete găsite în poziție „hocker" (scheletele nr. 85, 87, 93 și 104), ne întrebăm dacă sîntem în prezența altor elemente etnice decît cele amintite mai sus. Din nefericire, numai scheletul nr. 85 se pretează unui studiu tipologic, fiind relativ bine păstrat. Scheletele nr. 87 și 104 aparțin unor copii, iar scheletul nr. 93 este prea dete-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Mediile și variabilitatea principalelor caractere cefalo-faciale și ale staturii la populația din perioada fierului de la Histria-Bent

Seria nouă (săpăturile din 1977—1979)

Nr. Martin	Dimensiuni și indici	Bărbați			Femei		
		N	min.-max.	M	N	min.-max.	M
1	g-op	11	166—192	181,09	7	175—192	182,03
8	eu—eu	11	132—155	140,81	7	130—145	136,99
9	ft—ft	10	88—105	98,05	6	92—101	97,61
10	co—co	11	113—133	120,18	5	106—128	117,05
20	po—b	9	104—132	115,67	5	110—124	116,45
45	zy—zy	7	116—150	130,45	3	119—126	123,45
48	n—pr	7	60—75	68,17	4	62—68	65,95
51	mf—ek	7	34—46	39,88	4	36—43	38,95
52	înălț. orbitei	7	31—39	34,45	4	30—36	31,45
54	al—al	8	20—31	27,08	4	25—28	27,20
55	n—ns	7	45—59	52,45	4	46—55	49,70
8 : 1	I. cefalic	11	68—90	76,63	7	70—79	75,12
20 : 1	I. porio-bregm. long.	9	57—73	64,56	5	58—72	63,85
20 : 8	I. porio-bregm. transv.	9	70—91	81,78	5	79—94	86,05
9 : 8	I. fronto-parietal	10	63—79	69,85	5	69—72	71,05
9 : 10	I. front. transv.	10	77—87	81,85	5	78—86	82,65
12 : 8	I. pariet. occipit.	8	75—93	81,07	5	76—86	79,45
48 : 45	I. facial superior	7	46—60	52,17	3	50—57	54,11
52 : 51	I. orbitar	7	73—92	84,02	4	69—94	83,45
54 : 55	I. nazal	7	38—62	51,59	4	45—60	51,45
45 : 8	I. parieto-jugal	7	85—96	92,03	3	89—91	90,78
	Statura medie	10	159—177	166,48	4	148—163	155,70
1	g—op	9	170—213	187,0	2	185—187	186,0
8	eu—eu	9	127—154	137,6	2	142—143	142,5
9	ft—ft	5	94—103	99,4	2	96—103	99,5
10	co—co	7	115—123	120,8	2	123—126	124,5
20	po—b	6	111—120	115,7	2	119—120	119,5
45	zy—zy	3	126—135	131,0	1	—	131,0
48	n—pr	4	65—77	71,3	1	—	67,0
51	mf—ek	4	40—43	41,0	1	—	42,0
52	înălț. orbitei	4	31—38	34,8	1	—	30,0
54	al—al	5	24—28	26,4	2	22—25	23,5
55	n—ns	4	45—56	50,5	1	—	50,0
8 : 1	I. cefalic	9	66—90	74,7	3	75—79	76,6
20 : 1	I. porio-bregm.lg.	6	59—66	62,6	2	57—64	60,0
20 : 8	I. porio-bregm. tr.	6	73—87	81,2	2	74—83	78,9
9 : 8	I. fronto-pariet.	5	65—74	70,2	2	67—70	68,8
9 : 10	I. fronto. transv.	5	80—84	82,5	2	76—83	79,9
12 : 8	I. pariet. occipit.	5	77—92	82,2	2	77—80	78,9
48 : 45	I. facial sup.	3	51—57	55,9	1	—	51,1
52 : 51	I. orbitar	4	77—92	84,7	1	—	71,4
54 : 55	I. nazal	4	44—53	51,9	1	—	50,0
45 : 8	I. parieto-jugal	3	92—103	95,1	1	—	91,6
	Statura	6	151—170	163,0	5	148—158	154,0

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Variabilitatea caracterelor metrice (Sînnicolau de Beiuș), secolele XI–XIV)

Nr. Martin	N		V		Media		τ		C.V.		m	
	F	B	F	B	F	B	F	B	F	B	F	B
1	43	43	163–190	173–203	176,1	187,3	8,30	15,60	4,71	8,33	1,27	2,38
8	43	43	133–167	134–160	144,0	145,0	7,10	6,50	4,93	4,48	1,08	1,58
17	31	20	121–143	129–147	133,6	137,5	5,35	4,80	4,00	3,49	0,96	0,25
5	30	21	91–107	99–111	98,9	103,8	3,85	3,60	3,89	3,47	0,17	0,81
20	41	38	101–122	105–128	112,0	115,0	3,96	4,78	3,53	4,16	0,62	0,78
9	41	44	91–106	91–110	98,0	99,3	3,50	4,74	3,57	4,77	0,55	0,71
10	41	40	111–132	115–131	121,0	123,3	5,30	5,14	4,38	4,17	0,83	0,81
45	30	33	122–138	126–147	132,8	134,4	4,44	4,64	3,34	3,45	0,82	0,81
40	22	17	83–102	91–108	93,2	98,5	4,38	5,34	4,70	5,42	0,96	1,30
48	26	28	58–72	64–80	65,0	71,4	3,56	3,50	5,47	4,90	0,71	0,67
47	18	25	100–117	108–130	107,7	118,4	4,52	4,82	4,20	4,07	1,10	0,98
55	28	28	42–55	47–67	48,9	53,2	3,36	3,18	6,88	5,98	0,65	0,61
54	28	30	21–28	22–29	24,4	25,4	1,11	1,70	4,55	6,70	0,21	0,31
51	23	28	36–45	35–45	40,4	40,3	3,10	2,96	7,67	7,35	0,66	0,57
52	23	28	28–39	30–40	33,5	34,6	2,69	2,57	8,03	7,42	0,57	0,49
66	26	32	85–100	92–118	93,7	104,6	3,62	6,00	3,87	5,74	0,72	1,06
8/1	43	42	70,0–90,9	68,2–88,9	80,8	77,5	0,57	4,69	0,71	6,05	0,09	0,72
17/1	31	20	64,4–83,9	68,6–78,7	75,6	74,0	4,36	3,55	5,77	4,79	0,76	0,81
20/1	41	37	57,9–72,0	54,7–71,1	63,5	61,6	3,54	3,25	5,58	5,27	0,55	0,53
17/8	31	21	83,3–100,7	87,5–101,4	93,4	94,0	4,71	4,06	5,04	4,32	0,85	0,91
28/8	41	37	73,3–89,0	72,4–86,1	78,7	79,8	3,98	3,23	5,06	4,05	0,62	0,53
9/10	42	41	73,8–89,2	71,5–87,7	81,0	80,7	2,83	3,36	3,49	4,17	0,44	0,53
9/8	41	42	61,6–72,9	61,9–78,1	68,5	68,9	2,79	3,22	4,07	3,26	0,44	0,50
26/29	43	43	73,6–92,9	78,9–95,3	86,4	86,9	3,58	2,94	4,14	3,38	0,55	0,45
31/28	41	40	71,5–87,4	75,0–89,1	82,4	83,7	2,88	3,04	3,49	3,63	0,45	0,48
45/8	29	29	81,5–100,0	86,2–100,0	88,8	92,4	3,23	4,00	3,64	4,33	0,61	0,76
48/45	27	26	46,5–57,1	47,9–57,7	50,7	52,8	2,63	2,60	5,19	4,92	0,52	0,51
47/45	19	23	78,9–91,8	77,5–94,4	84,9	87,7	3,57	4,78	4,21	5,45	0,84	1,02
54/55	27	28	42,6–59,5	41,8–56,2	50,1	47,9	4,83	3,81	9,63	7,96	0,01	0,72
52/51	25	28	71,8–92,7	72,1–93,0	83,2	82,2	3,91	5,84	4,70	7,11	0,80	1,12
40/5	20	16	83,3–104,0	86,9–103,0	91,0	94,3	0,82	1,83	0,90	1,94	0,19	0,47
9/66	27	33	96,9–111,9	81,1–100,9	104,6	90,9	4,17	0,60	3,99	0,64	0,82	0,10
Talia	39	61	149,7–164,0	159,0–180,0	154,8	168,0	4,10	4,12	2,69	2,40	0,60	0,52

http://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

joase față de lățime (tapeinocrane 55,6%). Fruntea dreaptă, cu relief marcat este mai frecvent largă raportată la diametrul cranian transvers (eurimetopă 47,6%). Occipitalul este bine arcuit, adeseori bombat în formă de coc (chignon) și numai în 23% din cazuri moderat. Fețele, de dimensiuni mijlocii, sînt variabile, mai curînd mezo (39,1%) și leptoprosope (35%), cu contur adeseori dreptunghiular, datorită lățimii maxilarului inferior. Nasul fiind în majoritatea cazurilor lung și foarte lung (64,3%) se înscrie în categoriile de indici moderat și îngust (mezo — 42,9%; leptorin 39,4%, deși dimensional se întîlnesc frecvent nasuri late 43,3%). Orbitele de mărimi mijlocii sînt prin format cel mai adesea mezoconhe (53,3%). Maxilarul inferior este în general puternic dezvoltat (doar 5,9% din cazuri îngust), cu bărbia pătrată și margini răsfrînte. Statura este frecvent supramijlocie (45,9%).

În seria feminină, craniile ovoid-pentagonoide sînt de asemeni lungi (53,5%), mai frecvent late în raport cu cele masculine (27,9%, față de 13,9%), cu o conformație mai rotunjită (51% sînt brahi-hiperbrahicrane). Moderat înalte față de lungime (ortocrane 53,7%), calotele sînt mai joase decît ale bărbaților raportate la lățime (70,2%, tapeinocrane). Fața mai înaltă în segmentul superior, moderată în totalitatea ei, este frecvent euriprosopă (52,6%), ortognată (95%), cu nas de dimensiuni mijlocii, variabil ca formă; orbitele sînt mai înguste și mai înalte decît în grupa masculină (37,5% față de 26,7% hipsiconhe). Dimorfism sexual marcat se constată mai ales în formele feței, îngustate la nivelul maxilarului inferior (51,8% din cazuri înguste). Statura femeilor ca și a bărbaților este frecvent supramijlocie (51,3%).

Prezența unor indivizi în majoritate robuști, cu o talie deasupra mediei, cu calotă craniană alungită și bombată occipital, cu fața variabilă, adeseori lată și nasuri bine profilate, cu maxilar inferior dezvoltat și contur rectangular ne amintesc de trăsăturile corespunzătoare tipurilor cromagnoide atenuate (fețe joase și late, frecvente și la femei) sau nordoide (cu fețe alungite) Alături de aceștia se întîlnesc mezodolicomorfi mai gracili, mediteranoizi, ca și un procent de brahicrani euripizi (alpinoizi), mai ales în grupa feminimă.

Aproape toate mormintele descoperite în cimitir sînt simple gropi cu un inventar sărac, care atestă starea materială modestă a populației, aservită probabil domeniului seniorial. În cele 4 cripte apărute pînă acum și în care au fost înhumați unii dintre membrii mai de vază ai comunității s-au găsit: în M. 135 un bărbat tînăr (25—30 de ani) cu calotă mezocrană, fața alungită și statura înaltă de 1,70 cm; în M. 215 o femeie matură de asemenea cu craniu și fața lungă și în M. 216 din nou un bărbat tînăr, de talie mijlocie. Tot într-o criptă, M. 222, a fost găsit și scheletul unui copil de circa 2—3 ani. Din mormîntul dublu notat 217,218, au fost deshumați un bărbat în jur de 25 de ani cu fața și capul alungite, înalt (1,77 cm), alături de o femeie foarte tînără, aproape adolescentă, cu craniul rotunjit, probabil o tînără pereche moartă în împrejurări neobișnuite. În mormîntul nr. 4 s-au descoperit rămășițele osoase ale unei femei de asemenea dolicoleptomorfă, de talie mijlocie, cu un schelet pe care apăruseră deja unele modificări degenerative, nu prea tînără deci, moartă la naștere, împreună cu copilul înhumat la picioarele ei.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CIMITIRUL DIN SECOLELE XVII—XVIII

Tot la Sînnicolau de Beiuș, pe platoul Boțocanei, în apropierea bisericii cu turn romanic și a necropolei prezentate mai sus, cercetările arheologice au scos la iveală între anii 1971 și 1976 și alte urme de locuire. Sînt, după părerea arheologului R. Popa, rămășițele zidurilor unor construcții feudale folosite pînă la invazia mongolă (1241—1242) și o necropolă mai tîrzie. Este vorba de cimitirul din secolele XVII—XVIII din Dealul Bisericii, numit astfel deoarece l-a folosit biserica ortodoxă a satului. Așezarea, pustiită se pare în secolul XVI în urma invaziei otomane, a fost reînființată de administrația austriacă un veac mai tîrziu. Populația acestui cimitir are o importanță deosebită pentru istoricul așezării, deoarece ea reprezintă strămoșii locuitorilor de azi ai satului, atestați și antroponimic.

În necropolă, care are o durată de aproximativ un secol, s-au descoperit pînă acum 70 de morminte, cu 66 de schelete: 16 sînt probabil bărbați, 14 femei și 33 (52,4%) copii, între 0 și 14 ani (analiza demografică a acestui cimitir a fost publicată (12). Pe fragmentele a 3 schelete de adult nu s-au putut estima sexul și vîrsta. Din analiza principalelor date metrice și morfologice ale scheletelor rezultă că seria masculină are craniile de formă ovoid-pentagonoidă de dimensiuni frecvent mijlocii, mai rotunjite în comparație cu primul cimitir, brahicrane (44%), dar și cu o însemnată componentă dolicoidă (33,5%). În raport cu lungimea și lățimea lor, calotele sînt moderat înalte (ortocrane, 66,7%) și respectiv joase (în 66% din cazuri tapeinocrane); fruntea este frecvent largă (eurimetopă 47,6%), cu relief marcat și un indice de curbură al occipitalului ce arată arcuire în 86,7% din cazuri. Fața ortogonată (70% patrată), ceva mai înaltă decît în seria anterioară, dar în același timp mai largă, este prin indici eurieni (66,7%) euriprosopă, cu un nas mai lat, frecvent camerin (57,14%) și orbite de dimensiuni mijlocii, mezoconhe (71,4%). Mandibula, mai robustă chiar decît în seria precedentă (lipsesc valorile categoriei înguste), are gonioane răsfrînte. Staturile sînt concentrate în clasa supramijlocie (75%), ca și în cimitirul timpuriu, dar lipsesc valorile extreme — înalte și mici. Tipologic, corespund în mai mare măsură formelor atenuat cromagnoide și alpinoide.

Craniile grupei feminine prezintă de asemenea dimensiuni mijlocii —, lungime și lățime —, dar și un procent crescut de forme brahicrane (80%) atît în raport cu bărbații aceleiași serii, cît și cu femeile seriei anterioare. Lipsesc formele alungite, dolicoide. Înalte față de lungimea lor (hipsicrane 80%), calotele sînt joase față de lățime (75% tapeinocrane). Îngustarea spre frunte a craniului (37,5% din frunți sînt stenometope) îi dă o formă frecvent sfenoidă. Fața, 100% ortognată, este în proporții egale joasă și mijlocie, moderat lată, mesen (69%), euriprosopă (69%), cu nas variabil (50% mesorin). Orbitele, ca și majoritatea trăsăturilor sînt de asemenea mai rotunjite (70% hipsiconhe). Statura, la fel cu seriile precedente, este frecvent deasupra mediei (44%), dar și cu o variabilitate mai mare în raport cu cea a bărbaților aceleiași serii. Tipologic se înscriu, ca și aceștia, în grupele alpinoide, mai rar cromagnoide, și cu un procent crescut de mediteranoizi (tabelul nr. 2).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Variabilitatea caracterelor metrice (Sînnicolau de Beiuș, secolele XVII—XVIII)

N. Martin	N		V		Media		T		C.V.		m	
	F	B	F	B	F	B	F	B	F	B	F	B
1	10	9	160—178	176—195	171,0	184,9	5,10	6,88	2,98	3,72	1,61	2,29
8	10	9	136—159	135—169	144,4	146,1	7,64	10,03	5,29	6,86	2,42	3,34
17	5	5	130—134	136—142	132,0	139,1	1,87	3,94	1,42	2,83	0,83	1,76
5	4	5	82—103	100—107	93,2	103,2	9,22	2,77	0,99	2,68	4,61	1,24
20	9	9	104—116	107—128	111,3	115,7	3,71	6,16	3,33	5,33	1,24	2,05
9	9	8	92—107	96—105	97,7	100,9	4,85	5,30	0,50	5,25	1,62	1,87
10	9	8	111—132	114—143	123,1	124,7	7,99	9,27	6,50	7,43	2,66	3,28
45	5	7	121—131	127—150	128,6	138,5	3,36	8,22	2,65	5,93	1,50	3,10
40	4	5	80—90	92—105	84,2	98,2	4,35	6,06	5,17	6,17	2,18	2,71
48	6	7	61—65	65—78	63,7	71,0	1,81	5,57	2,84	7,85	0,74	2,10
47	6	4	104—114	116—123	107,3	120,3	5,20	4,00	4,85	—	2,12	—
55	6	7	46—50	43—56	48,3	50,2	1,63	3,91	3,37	7,77	0,67	1,48
54	6	7	22—25	25—28	23,3	27,0	1,21	0,82	5,19	3,04	0,49	0,31
51	6	7	37—40	38—45	38,5	41,0	1,64	2,16	4,26	5,27	0,67	0,82
52	6	7	30—34	31—38	32,3	33,4	1,37	2,22	4,24	6,64	0,56	0,84
66	4	6	92—102	97—120	96,7	109,0	4,27	9,03	4,42	8,28	2,47	3,69
8/1	10	9	78,9—90,6	71,5—90,4	84,5	79,2	4,90	6,40	5,80	8,08	1,55	2,13
17/1	5	5	75,1—81,2	71,3—78,9	77,4	76,0	2,65	2,87	3,40	3,78	1,18	1,28
20/1	10	9	61,2—71,9	58,2—68,4	65,3	62,6	3,60	3,55	5,50	5,67	1,14	1,18
17/8	5	5	89,7—97,8	85,8—97,9	92,7	92,2	3,43	4,80	3,70	5,21	1,53	2,14
20/8	10	9	69,3—80,1	75,7—82,6	77,1	78,5	3,53	3,47	4,60	4,40	1,19	1,15
9/10	9	8	72,0—82,9	76,2—83,0	80,3	79,8	3,48	3,36	4,30	4,20	1,16	1,18
9/8	8	8	64,8—76,2	65,1—72,6	67,8	68,7	3,67	2,96	5,40	4,30	1,29	1,04
26/29	8	9	81,2—87,4	82,3—96,8	85,9	88,7	2,01	4,01	2,30	4,50	0,71	1,33
31/28	9	8	79,2—87,5	76,6—84,1	84,6	80,6	2,71	2,61	3,20	3,20	0,90	0,96
45/8	5	6	85,8—94,1	88,8—97,8	89,1	94,2	4,11	3,54	4,60	3,80	1,83	1,44
48/45	5	6	48,8—57,2	47,5—54,4	50,2	50,9	3,65	2,54	7,30	5,10	1,63	1,03
47/45	5	4	78,7—87,4	81,3—86,1	84,0	84,6	3,30	—	3,93	—	1,47	—
54/55	6	7	44,0—51,1	48,2—59,1	48,3	52,7	2,61	3,42	5,40	6,40	1,06	1,29
52/51	7	7	80,0—89,2	73,8—89,5	84,3	81,6	3,12	4,77	3,70	5,80	1,17	1,80
40/5	4	4	83,7—97,6	93,0—99,0	92,7	96,5	—	—	—	—	—	—
9/66	5	6	100,0—107,7	81,7—99,0	102,9	93,6	4,08	6,38	3,97	6,80	1,82	2,60
Talia	9	12	146,7—159,2	164,4—171,5	155,1	167,8	4,03	2,39	2,60	1,42	1,34	0,69

https://biblioteca-digitala.ro https://www.antropologia.ro

Se pare că localitatea a fost pustiită în secolul XVI și deci din punct de vedere istoric și antropologic nu se poate dovedi existența unei continuități genetice între populațiile descoperite în cele două cimitire. Totuși, din analiza scheletelor celor două serii se remarcă persistența unor trăsături caracteristice subiecților înhumați în prima necropolă și în cimitirul din secolele XVII—XVIII. Este vorba de o conformație scheleto-facială robustă, cu reliefuri musculare marcate, cu calote cu occipital bombat, și fețe relativ late, cu maxilare dezvoltate și cu talie supramijlocie, trăsături comune ambelor serii. Tipologic, corespund complexului eurodolicomorf (cromagnoid gracilizat). Alături de aceștia se întîlnesc și alpinoizi cu o frecvență crescută în seria mai tîrzie. Astfel, la scheletele din cimitirul din secolele XVII—XVIII, comparativ cu cel anterior, se observă o creștere ușoară a dimensiunilor transversale ale calotei (bifrontal, biparietal), cît și ale feței (bizigomatic, bigoniac, bialar); în același timp, dispar fețele înalte, deși valorile medii cresc. Conformativ, rezultă deosebiri în același sens (lărgire) ale indicilor cranieni (brahicefalizare) facial și nazal (la ultimii doi cu diferențe semnificative: T = 2,26 — facial superior — și respectiv 2,37).

La femei, comparativ cu seria anterioară, indicele cranian este și mai mare (T = 2,85), datorat unei calote mai scurte; nasul și mai ales fața sînt însă mai înguste (T = 2,63 la diametrul bizigomatic). În ceea ce privește statura se constată creșterea frecvenței staturilor moderate și mici.

Studiul populației actuale a satului, 100% românească, și care este descendenta celei înhumate în cimitirul tîrziu, ne-a permis să urmărim o serie de schimbări fenotipice survenite la intervale scurte de timp (13). Interesant este că tendința unor modificări ce apar la bărbați între generația de vîrstă înaintată (I) și cea de vîrstă medie (II) este asemănătoare cu cea constatată între grupele masculine ale celor două serii medievale, în sensul creșterii în timp a dimensiunilor laterale ale feței și calotei, concomitent cu mărirea indicelui cefalic și a celui nazal. Tendințe mai accentuate la brahicefalizare, cu ușoară îngustare a feții și nasului, observate la seria feminină de schelete din cimitirul tîrziu, se întîlnesc și în generațiile de femei ale populației actuale (și în general la tineri).

Deci, de-a lungul întregii perioade cercetate la Sînnicolau, în trecut și azi, se constată brahicefalizare (proces frecvent întîlnit în evoluția populațiilor medievale europene), însoțit de euriprosopizare în grupele masculine și de gracilizare la cele feminine. Statura rămîne la valori medii apropiate, o creștere spectaculoasă remarcîndu-se abia la tinerii de azi.

CIMITIRUL DE LA VOIVOZI, COMUNA POPEȘTI, SECOLELE XII—XIV

Vechi centru spiritual al românilor din Bihor în secolele XII—XIV, biserica din Voivozi, al cărui nume este legat probabil de urmașii voievodului maramureșan Dragoș din Bedeu, a jucat un mare rol în viața românilor din vestul Transilvaniei în primele secole ale mileniului nostru[3].

Din cimitirul bisericii din Voivozi, distrus de baza unor construcții, au fost salvate 18 schelete: 3 copii, unul de 8—9 ani, ceilalți 2 între 1 an și jumătate și 3 ani, și 13 adulți, din care 9 sînt probabil bărbați și 4 fe-

[3] *Op. cit.*, p. 15.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

mei. La 2 subiecți tineri în proastă stare de conservare nu s-a putut estima sexul.

Cele cîteva cranii de bărbați apte pentru reconstituire sînt lungi (83%), late (100%) și înalte (65%), de forme variabile: dolico-mezo-brahicrane, hipsi-ortocrane, tapeinocrane cu occipitalul foarte bombat (75%). Fața este lată, moderat înaltă în procente egale eurien și mesen, euriprosopă, cu nas lat și mandibulă dezvoltată. Talia este mijlocie-supramijlocie. Din cele 4 schelete de femei s-au păstrat cîteva fragmente de calote, cu occipital bombat și cîteva oase lungi. Talia unui subiect este mijlocie (155,0 cm). Tipologic corespund complexului eurodolicomorf (cromagnoid gracilizat și alpinoid, întîlnite și la Sînnicolau, mai ales în cimitirul din secolele XVII—XVIII) (tabelul nr. 3).

Tabelul nr. 3

Variabilitatea caracterelor metrice (Voivozi, bărbați, secolele XI—XIV)

Nr. Martin	N	Media	Nr. Martin	N	Media
1	6	187,83	8/1	6	79,80
8	6	149,43	20/1	4	62,17
20	4	118,00	20/8	4	81,50
9	6	103,25	9/10	4	80,20
10	4	128,00	9/8	4	68,70
45	4	141,50	29/26	6	87,94
48	4	70,75	31/28	5	79,41
66	2	103,00	45/8	4	94,12
55	4	51,50	48/45	4	50,22
54	5	26,50	47/45	2	78,65
51	5	42,40	54/55	4	53,40
52	5	32,40	52/51	5	76,52
TALIE	5	166,10	9/66	2	97,20

În concluzie, în populațiile cercetate la Sînnicolau se mențin de-a lungul timpului formele cromagnoid atenuate și mediteranoide, se accentuează cele alpinoide și dispar aproape formele nordoide prezente în seria din secolele XI—XIV. Tipuri asemănătoare euro- și leptodolicomorfe robuste sau gracile, ca și moderate (mezomorfe) se întîlnesc, în frecvențe variabile, pe întregul cuprins al țării, din timpuri îndepărtate pînă în populații medievale relativ contemporane, de exemplu Voivozi, Drobeta-Turnu Severin (9), Străulești I (9) și Străulești II (9), Giulești (10), Radovan (11) etc. Ele sînt descoperite și dincolo de Tisa, în seria din secolul IX de la Artand (4) și în cea din secolele IX—XII de la Kerpuszta (8), unde majoritatea populației este de asemenea formată din cromagnoizi și mediteranoizi, considerați de antropologii maghiari, pentru epoca arpadiană, fie reprezentanți ai populației indigene, fie ai unor categorii sociale defavorizate (3), (4).

Cît despre brahicranii de tip europid-alpinoizi frecvenți în cimitirul din secolele XVII—XVIII de la Sînnicolau, dar prezenți încă din secolele XI—XIV, ca și la Voivozi, amintesc că în Transilvania, mai exact în

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

părţile vestice, în cultura Otomani din bronzul mijlociu se întîlnesc brahicranii de „nuanţă alpină" (mai gracili totuşi) (7), pentru ca spre sfîrşitul aceleiaşi perioade, în cultura Noua, să devină predominenţi, aşa încît autorii (2) se întreabă „dacă originea lor nu este mai degrabă locală", brahicrania „alpinilor" fiind considerată dealtfel de unii autori că s-a format atît pe baza unui fond protoeuropoid (cromagnoid) (1), (3), cît şi pe baza unui fond protomediteranid (3).

Contributions anthropologiques à l'étude de la population médiévale. Les cimetières de Sînnicolau de Beiuş et Voivozi-Bihor

RÉSUMÉ

On présente trois séries de squelettes de cimetières médiévaux; deux de ces séries proviennent du même habitat tout en étant séparées par une distance de quelques siècles.

On constate, dans toute la période investiguée, une brachycéphalisation continue, associée notamment à l'élargissement et respectivement à la gracilisation de la face dans les groupes masculins par rapport à ceux féminins. La même tendance se manifeste aussi chez la population actuelle de Sînnicolau.

BIBLIOGRAFIE

1. COON C., *The Races of Europe*, New York, 1939, p. 85—135, 139.
2. CRISTESCU MARIA, ANTONIU S., *Contribuţii la cunoaşterea structurii antropologice a populaţiei aparţinînd culturii Noua din Moldova*, An. şt. Univ. Al. I. Cuza — Iaşi, 1962, **VIII**, *2*, 193.
3. FEREMBACH DENISE, *A propos de l'origine de la brachycranie*, VII, Congres Intern. Sci. Anthrop. et Ethnol. Moscou, 1964.
4. KINGA K. ERY, *An anthropological study of a late Avar period population of Arland*, Ann. Hist. Nat. Musei Nat. Hung., 1967, **59**, 465.
5. KINGA K. ERY, *Anthropological studies on a tenth century population at Kal Hungary*, Anthrop. Hungarica, 1970, **IX**, *1—2*, 9.
6. KINGA K. ERY, *Skeletel remains of a tenth century population at Dunaá-almas Hungary*, Ann. Hist. Musei Nat. Hung., 1970, **62**, 405.
7. NECRASOV OLGA. MARIA CRISTESCU, *Etude anthropologique des squelettes de Truşeşti, datant de la fin de l'âge du bronze*, Ann. Roum. d'Anthrop., 1968, **5**, 3.
8. NEMESKERI I., LIPTAK-SZOKE B., *Le cimetière du XI siècle de Krepuszta*, Acta Arch. Hung., 1954, *3*, 310.
9. POPOVICI IOANA, *Recherches anthropologiques sur la population valaque à l'époque féodale* Rev. roum. Anthrop., 1966, **3**, 9.
10. POPOVICI IOANA, *Cimitirul Giuleşti — Maramureş, sec. XIV—XIX. Observaţii antropologice*, St. cerc. antropol., 1969, **6**, *1*, 37.
11. POPOVICI-BĂDĂRĂU IOANA, M. UDRESCU, *Contribuţii antropologice privind demografia unei aşezări din jud. Bihor în sec. XVII—XVIII*, St. cerc. antropol., 1981, **18**, 9.
12. POPOVICI IOANA, LAURENŢIA GEORGESCU, *Contribuţii la studiul populaţiei feudale. Cimitirul de la Radovan, sec. XV—XVII*, St. cerc. antropol., 1975, **12**, *1*, 69.
13. POPOVICI IOANA, MARIA VLĂDESCU, *Phenotipic modification in the population of a rural settlement from Bihor County*, Ann. Roum. d'Anthrop., 1981, **18**, 49.

Institutul „Dr. V. Babeş"
Laboratorul de antropologie Bucureşti

Primit în redacţie la 15 martie 1982

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

HETEROZIS ŞI ECOLOGIC ÎN NIVELUL DE DEZVOLTARE FIZICĂ A NOU-NĂSCUTULUI

DE

TH. ENĂCHESCU, CRISTIANA GLAVCE, ELEONORA LUCA, GEORGETA NEGRU, O. RUSU, EMILIA BULAT şi LILIANA DECIU

Heterozisul (3), (7) sau fenomenul de vigoare hibridă este reprezentat de situaţia în care metisul F_1 este biologic superior faţă de părinţii homozigoţi, datorită fenomenului de heterodominanţă sau de supradominanţă (1). Aceasta s-ar explica prin faptul că efectul fenotipic a două alele în stare heterozigotă, de exemplu Aa, este superior în comparaţie cu fenotipurile determinate de homozigoţii AA şi aa. Acest tip de relaţie alelică, care presupune interacţiunea dintre alele sau dintre acestea şi alte gene, poate implica atît caracteristici calitative controlate de gene majore (mendeliene), cît şi caracteristici cantitative controlate de sisteme de gene multiple (3) — cazul cel mai frecvent întîlnit la om. Fenomenul heterodominanţei prezintă importanţă tocmai pentru caracteristicile cantitative, cum sînt mărimea organelor asociată cu vigoarea indivizilor şi, în final, prin însăşi capacitatea sporită de reproducţie care, în cazul omului, se poate manifesta prin adaptabilitate sporită, iar sub aspectul creşterii şi dezvoltării ca unul dintre factorii importanţi implicaţi în fenomenul spectaculos al acceleraţiei creşterii şi dezvoltării.

Fenomenul de acceleraţie constă în grăbirea proceselor de creştere şi dezvoltare, urmată de realizarea unor „gabarite" superioare ale noilor generaţii adulte, faţă de generaţiile anterioare sau — în cazul nostru — a noilor „cohorte" de nou-născuţi faţă de „cohortele" anterioare (4).

Heterozisul uman ar putea fi explicat prin spargerea de izolate şi de semiizolate, ceea ce conduce la noi asocieri de tip heteroalelic şi, consecutiv, la diminuarea fondului mutagen nociv, acumulat în succesiunea generaţiilor. Ne referim în special la fenomenele bine cunoscute de microsomatizare, albinism, microcefalie, luxaţie congenitală coxo-femurală, epilepsie etc.

Una dintre împrejurările cele mai frecvente şi mai uşor observabile de heterozis la om este aceea legată de distanţa geografică dintre partenerii cuplului parental care, atunci cînd este mare, avantajează creşterea şi dezvoltarea generaţiei următoare (6). De acest aspect se ocupă investigaţia de faţă, urmărind pe curba ontogenetică individuală momentul stadial de „nou-născut".

ST. CERC. ANTROPOL., 1982, t. 19, p. 23—27

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

MATERIAL ŞI METODE

Pe un lot de 36 de cupluri făcînd parte din acelaşi „cerc" sau „cercuri" de căsătorie — homocupluri* — foarte apropiate teritorial — şi pe altul de 26 de cupluri din „cercuri de căsătorie" depărtate — heterocupluri* —, atit în mod absolut prin distanţă geografică mare, cit şi social-istoric prin provenienţa din provincii istorice diferite ale României —, au fost calculate pentru fiecare lot în parte taliile părinţilor şi ale nou-născuţilor respectivi (tabelul nr. 1).

Tabelul nr. 1

Valoarea staturii la nou-născuţii şi cuplurile provenind din „pool"-uri genetice apropiate şi depărtate genetic

Subiecţi			Constante	Lot I (homocupluri)	Lot II (heterocupluri)
Părinţi	Bărbaţi	1	$\bar{X}$	1690	1688
			m	7,16	5,60
			DS	43	28
			CV (%)	2,54	1,65
	Femei	2	$\bar{X}$	1577	1587
			m	10,16	8,44
			DS	51	43
			CV (%)	3,86	2,70
Nou-născuţi	Băieţi	3	$\bar{X}$	514	510
			m	5,83	5,08
			DS	21	19
			CV (%)	4,08	3,72
	Fetiţe	4	$\bar{X}$	500	491
			m	1,74	3,88
			DS	8	14
			CV (%)	1,60	2,85
TESTUL Student		1	(lot I cu II)	0,03	
		2	(lot I cu II)	0,13	
		3	(lot I cu II)	0,14	
		4	(lot I cu II)	0,56	

* Autorii au introdus termenii de „homocupluri" pentru cuplurile formate din parteneri care provin din acelaşi „pool" genetic şi de „heterocupluri" pentru partenerii provenind din „pool"-uri genetice diferite.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

În această privință este izbitor modul de formare a heterocuplurilor. Din cele 26 de cupluri de acest fel, bărbatul este doar de trei ori provenit din nordul Moldovei, de două ori din centrul Moldovei, de două ori din vestul Ardealului și doar o dată din Banat, restul bărbaților fiind originari din localitățile situate în „hinterlandul" de cîmpie al Bucureștilor. În schimb, femeile provin de șase ori din nordul Moldovei, de șapte ori din centrul Moldovei, de patru ori din Oltenia de nord, o singură dată din nord-vestul Ardealului și de asemenea tot o singură dată din nordul Dobrogei ; surprinzător, heterocuplul se formează pe baza femeii migrante și nu a bărbatului migrant, 17 : 9, respectiv 2/3 din cazuri.

Se pune întrebarea : de ce aceste căsătorii „mixte" se realizează predominent prin femeia migrantă și nu prin bărbatul migrant, deși aceasta din urmă reprezintă cca. 75 % din totalul forței de muncă migrantă din zona industrială București* ? Credem că, în formarea cuplurilor, operează selecția sexuală (2), femeia „străină" prezentînd în marketingul sexual „atracția ineditului pentru bărbat". De ce nu și bărbatul „străin" pentru femeie ? Pentru că acesta, fiind migrant, va oferi femeii și familiei acesteia mai puține posibilități materiale de garantare a viitoarei familii. În același timp trebuie luată în considerare și nevoia organică de reazim familial a femeii „străine", ceea ce îi impune contractarea grabnică a unei legături care în decursul unui timp relativ scurt se consolidează sub forma unei familii adevărate cu copil.

Interacțiunea heterozis-ecologic s-a apreciat prin raportul dintre gabaritul corporal al generației parentale F și acela al generației filiale F_1 (nou-născut) — respectiv statura la părinți și lungimea la nou-născut.

Pentru acești parametri s-au calculat constantele : medie ($\bar{X}$), eroare medie (m), deviație standard (DS) și coeficientul de variabilitate (CV), evaluarea diferențelor făcîndu-se prin testul Student (S) pentru fiecare sex în parte între hetero- și homocuplurile parentale, pe de o parte, și nou-născuții respectivi pe de altă parte (tabelul nr. 1).

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Aplicarea testului Student a demonstrat că, la plecare, nu sînt diferențe statistic asigurate nici între bărbații și nici între femeile din cele două loturi. Dar se poate reține totuși talia mai înaltă cu 1 cm a femeii din nordul țării dovedită prin cercetările noastre ergonomice (5).

În ceea ce îi privește pe nou-născuți, diferențele dintre cele două loturi nu sînt nici în acest caz asigurate statistic. Totuși, nu se poate trece cu vederea faptul că, în mod repetitiv, nou-născuții — atît băieți cît și fetițe — din heterocupluri sînt mai mici decît aceia provenind din homocupluri.

Ce înseamnă oare aceasta ? Pentru noi — și nu avem dreptul să îndepărtăm ipoteza — este probabil că dacă mama de origine geografic depărtată de a soțului gestează copii mai mici, deși gabaritul nou-născutului este controlat în primul rînd de mărimea mamei — respectiv de cît loc de dezvoltare are fătul în „pîntecele" mamei sale (8) — atunci, cu siguranță, în acest caz operează acțiunea condițiilor de dezvoltare socio-

* Informație transmisă de dr. Emil Mezaroș.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ecologice mai puţin bune care se exercită asupra fătului prin intermediul mamei lui. Aceste condiţii trebuie să fie sensibil mai puţin bune decît cele ale homocuplurilor, care, după toate probabilităţile, nu beneficiază de depărtare genetică, asemenea heterocuplurilor, dar care au în schimb condiţii de viaţă avantajate de întemeiere a noii familii în mediul lor de viaţă tradiţional, beneficiază de ajutorul părinţilor şi al rudelor, de locuinţă mai bună şi — nu în ultimul rînd — de un loc de muncă mai bun, ştiut fiind că migranţii nu dispun de obicei decît de locurile de muncă mai puţin bune, rămase neocupate de localnici. În continuare, nu trebuie neglijată nici posibilitatea ca aceste femei, venite din Moldova, Oltenia sau altă provincie istorică a ţării să provină tocmai din medii cu o mai slabă tradiţie de gospodărire.

În concluzie, se pune întrebarea: este oare infirmată acţiunea de tip macrosomatizant a fenomenului de heterozis în dezvoltarea fizică a nou-născutului, pe materialul nostru? Credem mai curînd că această acţiune de heterozis există, pentru că indivizi provenind din „pool"-uri genetice geografic depărtate (heterocupluri) evită homogamia cumulului mutagen nociv. În schimb, acest avantaj „conceptional" de plecare al nou-născutului este contracarat de intervenţia microsomatizantă mai puternică a unor condiţii de viaţă mai puţin bune, caracteristice pentru situaţia heterocuplurilor.

Hétérosis et écologie dans le niveau de développement physique du nouveau-né

RÉSUMÉ

Dans l'étude de 36 couples parentaux autochtones (homocouples) et 26 couples dont les partenaires provenaient de provinces historiques géographiquement distantes et sans flux génétique entre elles (hétérocouples) — avec les nouveau-nés respectifs on a choisi la taille et, respectivement, la longueur, comme indicateurs de l'interaction hétérosis macrosomatisant — conditions écologiques déficitaires microsomatisantes.

Le niveau de développement des nouveau-nés issus d'hétérocouples montre que l'effet génétique macrosomatisant de l'hétérosis est masqué par l'action, plus puissante, des conditions écologique microsomatisantes.

BIBLIOGRAFIE

1. CRĂCIUN T., *Genetica plantelor horticole*, Edit. Ceres, Bucureşti, 1981, 406.
2. DARWIN CH., *Descendenţa omului şi selecţia sexuală*, Edit. Academiei, Bucureşti, 1967.
3. EAST E. M., *A mendelian interpretation of variation that is apparently continuous*, Amer. Nature, 1910, 44—63.
4. ENĂCHESCU TH., GLAVCE CRISTINA, AURELIA POPESCU, RUSU O., STAMBLER B., BULAT EMILIA, LILIANA DEGIU, *Acceleraţie şi selecţie. Observaţii asupra dezvoltării fizice a nou-născutului efectuate pe o perioadă de peste 25 de ani (1950—1978)*, St. cerc. antropol., 1979, **16**, 11—15.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

5. GRINŢESCU-POP SUZANA, ENĂCHESCU TH., SIMONA BERONIADE, TATIANA DRĂGHICESCU, N. MIRIŢOIU, ELENA RADU, MARIA VLĂDESCU, C. VULPE, *Contribuţii la prospectarea ergonomică a României*, St. cerc. antropol., 1973, **X**, *1*, 23—34.
6. WOLD P., *Körpergrösse und Akzeleration. Die Körpergrössen Zunahne im Raume Freibing (Breisgau) zu Folge der genetischen Vermischung der Bevölkerung*, Wehrdienst u. Gesundh, 1963, **8**, 70.
7. TANNER J. M. în : BAKER T. P., WEINER J. S., *The Biology of Human Adaptability*, Oxford ; Clarendon Press, 1967, 45—67.
8. SHULL G. H., *Beginnings of the heterosis concept*, în : *Heterosis*, ed. J.W. GOWER, 1952, Iowa State, Univ. Press.

Institutul „Dr. V. Babeş",
Laboratorul de antropologie Bucureşti

Primit în redacţie la 15 martie 1982

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

EVOLUȚIA LONGEVITĂȚII ÎN DECURSUL SECOLULUI XX ÎN TREI COMUNITĂȚI DIN ROMÂNIA

DE

MARIA CRISTESCU, EMILIA URÎTU și GEORGETA MIU

Este cunoscut că speranța de viață la naștere în decursul ultimelor decenii ale secolului nostru a prezentat o creștere impresionantă, cauza principală constînd în reducerea mortalității infantile.

Se ridică însă problema în ce măsură a crescut și longevitatea, însăși noțiunea de „longeviv" comportînd un caracter istoric, deoarece limitele de vîrstă de la care se poate vorbi de longevitate trebuie să varieze în funcție de durata medie de viață.

Iată de ce ne-am propus în lucrarea de față să urmărim mortalitatea ca fenomen demografic numai pentru persoanele care au decedat după vîrsta de 60 de ani, ceea ce ne permite să evităm influența factorului „mortalitatea infantilă" în evaluarea duratei medii de viață a vîrstnicilor și bătrînilor.

MATERIAL ȘI METODĂ

Analiza noastră se referă la populațiile din 3 comunități rurale: Neagra Șarului din Țara Dornelor, Vama din județul Suceava și Murighiol din Delta Dunării. Vîrsta la deces a fost preluată din certificatele de deces de la arhiva comunei respective. Menționăm că am beneficiat de date pentru întreg secolul XX numai pentru satele Neagra Șarului și Vama, iar pentru Murighiol numai începînd cu anul 1920.

Conform ipotezei expuse mai sus, în lucrarea de față ne vom ocupa în mod special de decesele survenite după vîrsta de 60 de ani. Din totalul acestora au fost calculate procentajele înregistrate pentru fiecare decadă de vîrstă în fiecare deceniu al secolului XX. S-au calculat de asemenea și vîrstele medii la deces pentru generațiile decedate la vîrste de peste 60 de ani.

REZULTATELE OBȚINUTE

Vîrstele medii la deces calculate pentru totalitatea deceselor (0—x ani) înregistrează o evoluție impresionantă în cele 3 comunități. Astfel, la Vama vîrsta medie la deces era în primul deceniu al secolului nostru de circa 32 de ani la bărbați și 25 de ani la femei, în timp ce în ultimul deceniu ajunge la 66 de ani la prinii și la 71 de ani la ultimele. La Neagra Șarului, în același interval de timp crește de la 32 de ani la bărbați și 31 de ani la femei, la 66 de ani și, respectiv, 74 de ani. La Murighiol, unde deținem

ST. CERC. ANTROPOL., 1982, 19, p. 28—34

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

date de arhivă numai începînd cu anul 1920, constatăm că în deceniul 1920—1929 vîrsta medie la deces era foarte scăzută : 24 de ani la bărbați și 22 de ani la femei, ajungînd în ultimul deceniu la 64 de ani la primii și la 66 de ani la ultimele (tabelele nr. 1, 2, 3).

Aceste creșteri ale vîrstelor medii la deces, care reflectă de fapt speranța de viață la naștere, este determinată în principal de reducerea mortalității infantile, care în unele cazuri a putut să scadă de la circa 200‰ la 7‰.

Valorile medii la deces, calculate numai pentru persoanele decedate la peste 60 de ani, indică însă creșteri care nu depășesc valoarea de maximum 5 ani. Mai edificator însă pentru surprinderea modificărilor survenite în vîrsta la deces a populației ce a depășit vîrsta de 60 de ani este analiza mortalității acesteia pe grupe decadale de vîrstă prin calcularea frecvențelor întîlnite la nivelul fiecărui deceniu. În urma unei astfel de prelucrări statistice, constatăm o caracteristică comună a celor trei populații studiate consistînd în faptul că în ultimul deceniu față de deceniul anterior (1960—1969) frecvența persoanelor ce-au depășit vîrsta de 80 de ani a crescut, iar a celor care au decedat la vîrste între 60 și 69 ani a scăzut. Cu toate că acest fenomen este general pentru toate cele trei populații studiate, fiecare din acestea prezintă caracteristici specifice în distribuția deceselor pe grupe de vîrstă. Astfel, în ultimul deceniu la Neagra Șarului maximum de frecvență a deceselor se situează în grupa 80 de ani și peste, la Murighiol frecvența persoanelor decedate peste 80 de ani este practic egală cu cea a celor decedate între 70 și 79 ani, la Vama maximum de frecvență situîndu-se la grupa 70—79 ani.

Și evoluția mortalității vîrstnicilor și bătrînilor de-a lungul secolului nostru și pînă în 1960 prezintă particularități diferite la cele trei populații studiate. Astfel, la Vama am putea spune că procesul de creștere progresivă a deceselor la vîrste înaintate (peste 80 de ani) este valabil pentru întreg secolul XX. Ne limităm să subliniem că, dacă în primul deceniu al secolului nostru frecvența maximă a deceselor la Vama corespundea cu etapa de vîrstă 60—69 ani, ulterior are loc deplasarea procentajului maxim de decese în etapa de vîrstă 70—79 ani și concomitent crește progresiv frecvența deceselor la peste 80 de ani. În felul acesta longevitatea în această comună cunoaște o creștere sub forma unui proces liniar.

În celelalte două comune distribuția mortalității pe grupe de vîrste are în trecut un caracter mai oscilant de la un deceniu la altul. Astfel, la Neagra Șarului, în primul deceniu al secolului nostru, decesele între 70 și 79 de ani prezentau maximum de frecvență, pentru ca ulterior durata medie de viață să scadă, piscul distribuției în deceniul 1920—1929 deplasîndu-se în grupa de vîrstă 60—69 ani.

După 1930 asistăm la o deplasare progresivă a mortalității pe grupe de vîrstă mai înaintate, marcată mai întîi prin plasarea proporției maxime la grupa 70—79 ani, apoi în grupa celor de peste 80 de ani, ultima crescînd progresiv pe măsură ce ne apropiem de zilele noastre, cu excepția deceniului 1950—1959, cînd vîrful distribuției rămîne la grupa de vîrstă 70—79 ani. În general însă se poate conchide că durata medie de viață a vîrstnicilor și bătrînilor a fost în decursul secolului XX mai mare la Neagra Șarului decît la Vama.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Repartiția procentuală a deceselor pe grupe decadale de vîrste la persoanele ce au atins și depășit vîrsta de 60 de ani la Neagra Șarului

Vîrste / decenii		60—69	70—79	80—89	90—99	100—109	110—120	120—124
1979	B	18,75	42,18	32,81	6,25	—	—	—
1970	F	18,32	36,22	39,99	5,00	—	—	—
	T	18,55	39,51	36,29	5,64	—	—	—
1969	B	37,50	18,75	41,66	2,08	—	—	—
1960	F	25,49	45,09	19,60	9,80	—	—	—
	T	31,31	32,32	30,30	6,06	—	—	—
1959	B	37,50	30,00	20,00	12,50	—	—	—
1950	F	23,90	52,17	17,38	6,52	—	—	—
	T	30,23	41,86	18,60	9,30	—	—	—
1949	B	20,00	34,00	36,00	10,00	—	—	—
1940	F	32,20	30,51	27,11	8,47	1,69	—	—
	T	26,60	32,11	31,19	9,17	0,92	—	—
1939	B	24,43	48,88	19,99	4,44	—	12,22	—
1930	F	29,54	40,91	20,45	6,81	2,27	—	—
	T	27,27	45,45	20,45	5,68	1,13	1,13	—
1929	B	38,46	42,30	11,54	7,70	—	—	—
1920	F	48,72	25,63	12,81	12,81	—	—	—
	T	44,61	32,31	12,31	10,77	—	—	—
1919	B	31,14	36,06	22,94	6,56	1,64	—	1,64
1910	F	39,65	17,23	29,30	12,06	1,72	—	—
	T	35,29	26,89	26,05	9,24	1,68	—	0,84
1909	B	35,54	31,10	31,10	2,22	—	—	—
1900	F	26,52	48,97	8,16	14,28	—	2,04	—
	T	30,85	40,42	19,15	8,51	—	1,06	—
1899	B	26,66	46,66	20,00	—	6,66	—	—
1896	F	35,28	23,52	11,76	23,52	—		5,88
	T	31,25	34,37	15,62	12,50	3,12	—	3,12

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Repartizarea procentuală a deceselor pe grupe decadale de vîrste la persoanele ce au atins și depășit vîrsta de 60 de ani la Vama

Vîrstă / decenii		60–69	70–79	80–89	90–99	100–109	110–120
1970–79	B	31,44	40,24	25,15	3,13	–	
	F	14,75	42,61	37,15	5,45	–	
	T	22,51	41,52	31,58	4,38		–
1960–69	B	34,25	40,55	20,27	4,88	–	
	F	27,39	36,29	26,66	9,62	–	
	T	30,93	38,49	23,38	7,19		–
1950–59	B	36,83	41,22	19,29	2,63	–	
	F	23,29	40,76	30,06	4,85	–	
	T	30,41	41,01	24,88	3,68		–
1940–49	B	30,99	43,40	24,02	1,55	–	
	F	33,99	39,32	23,99	2,00	0,66	
	T	32,62	41,22	24,01	1,79	0,36	–
1930–39	B	34,67	45,66	16,75	2,89	–	
	F	30,59	40,43	24,58	4,36	–	
	T	32,58	42,98	20,78	3,65		–
1920–29	B	39,16	39,16	19,99	1,66	–	
	F	30,94	42,84	22,61	3,57	–	
	T	35,78	40,68	21,08	2,45		–
1910–19	B	26,00	52,83	20,31	0,81	–	
	F	34,91	42,85	19,83	0,81	–	
	T	30,52	47,79	20,08	1,61		–
1900–1909	B	35,62	45,96	18,38	–	–	
	F	41,57	25,83	31,45	–	1,12	
	T	38,63	35,79	25,00		0,57	–
1899–1892	B	36,06	34,42	27,86	1,63	–	
	F	52,77	37,49	9,71	–	–	
	T	45,11	36,09	18,04	0,75		–

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 3

Repartiția procentuală a deceselor pe grupe decadale de vîrste la persoanele ce au atins și depășit vîrsta de 60 de ani la Murighiol

Vîrste / decenii		60—69	70—79	80—89	90—99	100—109	110—119
1979	B	32,90	34,22	24,99	7,89	—	—
1970	F	25,00	37,50	31,25	5,00	1,25	—
	T	25,00	37,83	29,73	6,75	0,67	—
1969	B	41,86	39,53	16,28	—	2,33	—
1960	F	13,46	51,93	28,84	5,77	—	—
	T	27,83	45,36	22,68	3,09	1,03	—
1959	B	25,00	37,50	25,00	12,50	—	—
1950	F	23,08	34,61	23,07	19,23	—	—
	T	24,00	36,00	24,00	16,00	—	—
1949	B	39,44	39,58	21,12	9,86	—	—
1940	F	36,36	32,96	19,32	9,09	1,14	1,14
	T	37,73	31,41	20,12	9,43	0,63	0,63
1939	B	17,86	21,43	35,71	14,28	7,14	3,57
1930	F	25,00	30,00	35,00	10,00	—	—
	T	20,83	25,00	35,41	12,50	4,16	2,08
1929	B	20,00	37,14	34,29	5,72	2,86	—
1920	F	33,33	41,66	16,67	8,34	—	—
	T	25,42	38,98	27,12	6,78	1,69	—

La Murighiol, unde analiza noastră începe cu anul 1920, primul deceniu studiat (1920—1929) oferă o distribuție cu vîrful plasat la etapa de vîrstă 70—79 de ani. În deceniul imediat următor longevitatea crește impresionant, persoanele care au supraviețuit peste 80 de ani ajungînd să atingă un procentaj de peste 50% din totalul deceselor de la 60 de ani în sus. În deceniul 1940—1949 constatăm cea mai scăzută durată medie de viață din deceniile analizate de noi, frecvența maximă a deceselor deplasîndu-se în grupa de vîrstă 60—69 ani, fenomenul fiind explicabil prin vicisitudinile celui de-al doilea război mondial. Este surprinzător însă faptul că în deceniul 1950—1959 maximum de decese revine în grupa bărbaților de peste 80 de ani, pentru ca în deceniul următor să se deplaseze în grupa 70—79 ani. În ultimul deceniu însă, așa cum am menționat mai sus, proporția longevivilor crește ajungînd ca procentajul persoanelor decedate la peste 80 de ani să egaleze pe al celor decedate între 70 și 79 ani.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Dacă considerăm în mod convențional noțiunea de „longeviv" ca fiind marcată la împlinirea vîrstei de cel puțin 90 de ani (Alpatov, Delore), putem face următoarele sublinieri : nonagenarii și centenarii sînt cei mai frecvenți în populația de la Neagra Șarului (nonagenarii putînd întruni uneori pînă la 10% din totalul persoanelor decedate la peste 60 de ani), întîlnindu-se aici în deceniul 2 al secolului nostru și vîrsta record de 122 de ani. Remarcăm, însă, că începînd cu deceniul al șaselea nu mai întîlnim la Neagra Șarului persoane care să fi supraviețuit pînă la 100 de ani și peste. Frecvențe ridicate de longevivi sînt întîlnite și la Murighiol, cazuri izolate de decese după vîrsta de 100 de ani fiind identificate chiar și în ultimele decenii ale secolului nostru, ceea ce nu a fost cazul la Neagra Șarului. Mari longevivi au fost găsiți cu frecvențe relativ mai mari în Delta Dunării și de alți autori (3).

La Vama, longevivii sînt mai rar întîlniți în întreg secolul XX, cea mai mare frecvență a acestora constatîndu-se în deceniul 1960—1969 (7,19% sexe reunite), în rest, prezența acestora fiind doar de 1 pînă la 4%. Centenarii sînt întîlniți într-un singur caz la începutul s.n. și tot într-un singur caz în deceniul 5.

În ceea ce privește diferențele sexuale din punctul de vedere al longevității, remarcăm în general că aceasta este mai mare la femei decît la bărbați. Astfel, la Vama nonagenarii și centenarii întrunesc întotdeauna frecvențe mai mari la femei decît la bărbați. La Neagra Șarului de asemenea, cu excepția deceniilor 5 și 6, femeile ating proporții mai mari de nonagenare și centenare. La Murighiol, diferențele sexuale sînt mai puțin marcate în două decenii, proporția nonagenarilor fiind mai mare la bărbați (deceniile 4 și 8), iar în alte două decenii (3 și 6) fiind din contra mai mare la femei. Decesele înregistrate la vîrsta de peste 100 de ani sînt în 4 cazuri femei și în 3 cazuri bărbați.

CONCLUZII

Din analiza făcută mai sus asupra mortalității vîrstnicilor și bătrînilor se constată că în ultimul deceniu durata medie de viață a acestora a crescut față de deceniul precedent în toate comunitățile studiate, fenomen ilustrat prin creșterea procentajului celor care au atins și depășit vîrsta de 80 de ani. Istoria demografică a mortalității de la începutul secolului nostru și pînă în 1950 prezintă oscilații de la un deceniu la altul, cu excepția populației din Vama, unde de-a lungul secolului XX crește progresiv procentajul octogenarilor, atingînd maximul în ultimul deceniu.

Putem conchide deci că speranța de viață a crescut nu numai la naștere datorită reducerii mortalității infantile, dar și la vîrstele superioare celei de 60 de ani, datorită pe de o parte îmbunătățirii condițiilor de viață, iar pe de altă parte asigurării unei mai bune asistențe medicale și, implicit, a progreselor medicinii. Se remarcă însă că vîrstele record de peste 100 de ani nu mai sînt întîlnite în ultimele 3 decenii decît în 2 cazuri izolate la populația din Delta Dunării.

Creșterea în ultima vreme a cauzelor de deces de natură cardiovasculară și cerebro-vasculară, pe care am constatat-o și noi prin consultarea certificatelor de deces, apare ca o caracteristică specifică a vieții moderne,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ceea ce ne poate sugera că dacă nivelul economic şi cel cultural, precum şi asistenţa medicală favorizează o durată de viaţă mai lungă, marii longevivi de peste 100 de ani sînt supuşi riscului unor asemenea afecţiuni care pot reprezenta cauze principale de deces. S-ar putea lua în discuţie şi creşterea frecvenţei neoplaziei drept cauze de deces, dar rămîne de verificat în ce măsură aceasta corespunde unei realităţi sau este efectul unor posibilităţi mai reduse de diagnoză a diferitelor forme de neoplazie în trecut în comparaţie cu situaţia actuală.

Evolution de la longévité au cours du XXe siècle dans trois communautés rurales de Roumanie

RÉSUMÉ

Les auteurs etudien la mortalite des personnes ayant dépassé l'âge de 60 ans, réparties par décades d'âge, dans trois populations rurales de Roumanie : Neagra Şarului (« Pays des Dorna »), Vama (dép. de Suceava) et Murighiol (Delta du Danube).

Ils soulignent une très appréciable augmentation de l'âge moyen au décès ainsi que des pourcentages des décès survenus après 80 ans pendant les derniers temps, mais les âges record de plus de 100 ans ne sont constatés qu'à Murighiol pendant les trois dernières décennies.

Les phénomènes constatés sont discutés en contexte avec les progrès économiques, sociaux et médicaux survenus, ainsi qu'en rapport avec les conditions des particularités de la vie moderne qui ont pénétré dans nos communautés rurales.

BIBLIOGRAFIE

CIUCĂ A., CRESIN R., JUCOVSCHI V., *La carte gérontologique de la République Populaire Roumaine*, Rev. Géront., 1963, **12**, 123—136.

CIUCĂ A., CRESIN R., JUCOVSCHI V., CHIRA A., *Duration and life expectation in old people under various conditions*, Excerpta med. Internat. Congr. Ser., 1963, **57**, 37.

PANĂ A., *Durata de viaţă şi longevitatea umană*, în : *Introducere în gerontologie*, de D. POSTELNICU şi colab., Edit. medicală, Bucureşti, 1969.

Centrul de cercetări biologice Iaşi,
Colectivul de ecologie umană şi paleoantropologie

Primit în redacţie la 15 martie 1982

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

UNELE ASPECTE ALE DINAMICII MATRIMONIALE ȘI DESCHIDEREA DEMOGRAFICĂ LA POPULAȚIILE DIN SATELE NEAGRA ȘARULUI (ȚARA DORNELOR) ȘI PĂRHĂUȚI (PODIȘUL SUCEVEI)

DE

SILVIA GHIGEA, GEORGETA MIU, EMILIA URÎTU și P. CANTEMIR

Ca eveniment demografic, căsătoria și frecvența ei în sînul unei populații și al diferitelor subpopulații sînt puternic influențate de factori social-economici, de tradiție și obiceiuri, de factorii psihologici etc., factori cu implicații și asupra intensității proceselor de emigrare și imigrare cu repercusiuni în structura genică a populațiilor (1), (3). De aici necesitatea ca în toate studiile de biologie a populațiilor să se urmărească și intensitatea procesului de deschidere demografică, context în care se înscrie și lucrarea de față.

METODĂ ȘI MATERIAL DE LUCRU

Analiza relațiilor matrimoniale s-a făcut pentru perioada 1930—1979, pe baza datelor extrase din registrele de stare civilă puse la dispoziție de consiliile populare ale comunelor Neagra Șarului și Todirești (comună de care aparține satul Părhăuți). Prelucrarea statistică a datelor a fost făcută pe decade și a cuprins repartiția procentuală a căsătoriilor în funcție de proveniența partenerilor, precum și vîrsta medie la căsătorie.

REZULTATELE OBȚINUTE

Tendința generală a modelului de relații matrimoniale în cele două populații ne este oferită de datele tabelului nr. 1.

Pe ansamblu, constatăm la populația din Neagra Șarului slabe modificări în modelul de căsătorii, deschiderea demografică menținîndu-se de intensitate aproximativ egală pe parcursul perioadei studiate, cu excepția etapei 1950—1959, cînd asistăm la o ușoară creștere a nivelului de endogamie a cărui cauzalitate este greu de determinat. Se poate vorbi deci la populația satului Neagra Șarului de un conservatorism al mentalității tradiționale sub aspectul nupțialității, tradițiile ocupaționale și îndeosebi creșterea animalelor (sursă importantă de venit) avînd un rol preponderent în acest sens.

Tabloul relațiilor matrimoniale diferă la populația din Părhăuți, valorile ridicate și aproximativ egale ale indicelui de endogamie indicînd pentru primele trei decenii luate în studiu (1930—1939; 1940—1949;

ST. CERC. ANTROPOL., 1982, T. 19, p. 35—39

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

1950—1959) o comunitate relativ mai închisă față de cea din Neagra Șarului. Intensificarea deschiderii demografice la populația din Părhăuți în etapa 1960—1969 a dus la apropierea sub acest aspect a celor două popu-

Tabelul nr. 1

Evoluția endogamiei și exogamiei la populația din Neagra Șarului

Decenii	Nr. total căsăt.	Frecv. căsăt. endogame (%)	Frecv. căsătoriilor exogame din care un partener provine din :				
			sate com. N. Șarului (%)	sate com. limitrofe (%)	alte local. (%)	ambii imigr. (%)	total căs. exogame (%)
1979—1970	194	55,67	20,52	15,46	7,82	0,51	44,32
1969—1960	183	57,36	22,95	8,74	6,47	5,46	42,63
1959—1950	187	63,33	21,92	9,09	3,74	1,60	36,36
1949—1940	125	55,40	25,60	10,40	7,20	1,40	44,60
1939—1930	89	61,22	22,40	7,14	8,22	1,02	38,77
Populația din Părhăuți							
1979—1970	124	37,90	46,75	24,67	24,67	3,89	62,09
1969—1960	146	56,84	38,09	34,92	23,70	3,17	43,14
1959—1950	147	70,74	44,18	21,90	23,20	4,65	29,74
1949—1940	134	69,40	46,95	21,34	29,27	2,43	39,49
1939—1930	137	70,14	37,50	42,50	20,00	—	29,85

lației. În etapa următoare, 1970—1979, indicele de endogamie scade foarte mult la Părhăuți, valoarea acestuia ajungînd la aproximativ jumătate din valoarea celui din 1930—1939. Ca atare, pentru această perioadă Părhăuții ne apare ca o comunitate mult mai deschisă decît Neagra Șarului.

Lipsa unor ocupații tradiționale care să lege locuitorii de aceste locuri, dar mai ales apropierea de centrul industrial Suceava care le-a oferit numeroase locuri de muncă (din sat existînd multe posibilități de navetă), lărgindu-se astfel sfera relațiilor cu parteneri din alte zone ale țării, a dus în final la intensificarea procesului de deschidere demografică.

Diferențe între cele două comunități se remarcă și în ceea ce privește raza matrimonială. În satul Neagra Șarului, ponderea căsătoriilor exogame aparține celor cu parteneri originari din sate ale aceleiași comune, o proporție mult mai mică revenind căsătoriilor cu parteneri din comune limitrofe. Căsătoriile exogame cu parteneri originari din alte zone ale țării ocupă un loc modest ca frecvență, iar cele cu ambii parteneri imigranți sînt cu totul întîmplătoare.

Frecvența căsătoriilor exogame cu parteneri originari din sate ale aceleiași comune ocupă și la Părhăuți locul prim, față de Neagra Șarului însă, o pondere însemnată revine aici și căsătoriilor exogame cu parteneri din comune limitrofe, precum și a celor cu parteneri din alte zone ale țării. Căsătoriile exogame cu ambii parteneri imigranți sînt și aici slab reprezentate dar totuși (exceptînd etapa 1930—1939) în procente relativ mai ridicate decît la Neagra Șarului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Vîrsta medie la căsătorie

Grupe de promoții	Neagra Șarului		Pârhăuți	
	bărbați	femei	bărbați	femei
1979—1970	26,74	20,06	24,85	21,33
1969—1960	26,98	21,49	25,26	21,43
1959—1950	25,41	21,21	26,01	22,92
1949—1940	27,27	21,50	26,50	22,23
1939—1930	26,54	21,12	25,37	22,72

Urmărind în continuare participarea celor doi soți la realizarea căsătoriilor exogame, constatăm (pe baza datelor din tabelul anex nr. 3) o situație aproximativ similară, în cele două populații, în sensul că atît în trecut, cît și în perioadele mai recente procentul femeilor exogame este

Tabelul anex nr. 3

Frecvența diferitelor tipuri de căsătorii exogame în funcție de originea partenerului exogam, la populația din Neagra Șarului și Pârhăuți

Decade	Nr.	Total exogami din care un partener provine din :					
		soțul N. Șar., soția din comună (%)	soția N. Șar., soț din comună (%)	soțul N. Șar., soția din com. limitrofe (%)	soția N. Șar., soț din com. limitrofe (%)	soțul N. Șar., soția din alte localități (%)	soția N. Șar., soț din alte localități (%)
1979—1970	86	11,62	27,90	30,23	4,65	13,95	10,46
1969—1960	89	25,84	21,34	16,85	11,23	6,74	16,85
1959—1950	68	51,47	8,82	20,58	4,41	73,52	2,84
1949—1940	62	43,54	8,06	16,12	4,83	10,00	14,51
1939—1930	38	36,84	15,78	10,52	7,89	15,78	10,52
		soțul Pârhăuți, soția din comună	soția Pârhăuți, soț din comună	soțul Pârhăuți, soția din com. limitrofe	soția Pârhăuți, soț com. limitrofe	soțul Pârhăuți, soția din alte localități	soția Pârhăuți, soț din alte localități
1979—1970	77	28,57	18,18	14,28	10,38	16,87	7,78
1969—1960	63	27,90	16,27	20,93	6,97	13,94	9,29
1959—1950	43	28,57	9,52	14,04	15,87	15,86	7,93
1949—1940	41	14,63	7,31	19,51	26,82	17,07	12,19
1939—1930	40	27,50	10,00	32,50	22,50	7,50	2,50

relativ mai ridicat decît al bărbaților exogami. Se pare deci că în ambele comunități a existat și continuă să dăinuie tradiția ca soția să-și schimbe domiciliul în satul unde este domiciliat viitorul soț —probabil sub imperativul unor motive de ordin economic.

Un alt aspect abordat pe baza datelor furnizate de registrele de stare civilă este vîrsta medie la căsătorie calculată atît la bărbați cît și la femei pe grupe de promoții, valorile obținute fiind înscrise în tabelul nr. 2. Așa

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

cum se vede din tabel, vîrsta medie la căsătorie îmbracă în cadrul eşantionului masculin din Neagra Şarului un caracter uşor oscilant de la un deceniu la altul, atingînd maximum în timpul celui de-al doilea război mondial. În raport cu bărbaţii, femeile din Neagra Şarului se caracterizează printr-o vîrstă medie la căsătorie aproximativ staţionară (în jur de 21 de ani) pînă în ultimul deceniu cînd asistăm la scăderea acesteia cu circa un an.

Comportamentul diferă la populaţia din Pîrhăuţi, vîrsta medie la căsătorie avînd la ambele sexe un caracter staţionar în primele trei decenii (1930—1939; 1940—1949; 1950—1959), pentru ca începînd cu etapa 1960—1969, concomitent cu intensificarea deschiderii demografice să aibă loc atît la bărbaţi cît şi la femei o scădere a vîrstei medii la căsătorie.

CONCLUZII

Rezultatele obţinute şi analizate la nivelul fiecărei comunităţi ne-au evidenţiat comportamente demografice diferite, rezultat al unor particularităţi specifice economico-sociale şi istorice.

Existenţa la populaţia satului Neagra Şarului a unor îndeletniciri cu vechi tradiţii (creşterea animalelor, mineritul), care le-a adus importante venituri materiale, s-a concretizat printre altele într-o stabilitate mai mare a locuitorilor pe aceste meleaguri. Aceasta, alături de mentalităţile tradiţionale sub aspectul nupţialităţii explică în mare parte conservatorismul aceluiaşi nivel mediu al deschiderii demografice şi al razei matrimoniale (limitată în majoritate la nivelul comunei) semnalat la populaţia acestui sat pentru perioada luată în studiu.

Aşezare la fel de veche ca şi Neagra Şarului, dar mult mai închisă în trecut decît acesta, satul Pîrhăuţi îşi schimbă comportamentul demografic odată cu deceniul 1960—1969 sub imperativul unor motive de ordin economic. Este vorba de industrializarea oraşului Suceava, care a oferit locuitorilor acestui sat numeroase locuri de muncă, lărgindu-se astfel sfera relaţiilor cu parteneri din alte zone ale ţării, ceea ce a favorizat intensificarea deschiderii demografice, satul Pîrhăuţi ajungînd astăzi o comunitate cu mult mai deschisă decît Neagra Şarului. Integrarea în industrie a dat totodată posibilitatea asigurării de venituri materiale necesare întemeierii unei familii la vîrste mai timpurii, ceea ce a dus şi la schimbarea mentalităţii asupra vîrstei la căsătorie. Ca atare, în ultimele două decenii asistăm la Pîrhăuţi şi la diminuarea vîrstei medii la căsătorie cu aproximativ 1—2 ani, fenomen ce nu se evidenţiază şi la populaţia din Neagra Şarului.

Certains aspects de la dynamique matrimoniale et ouverture démographique dans les villages Neagra Şarului (Pays des Dorna) et Pîrhăuţi (plateau de Suceava)

RÉSUMÉ

L'analyse des types des mariages dans les villages cités au cours de presque un demi siècle (1930—1979) a permis de mettre en évidence un comportement démographique différent. En effet, tandis que la population

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

de Neagra Şarului garde une attitude conservatrice du point de vue du type des relations matrimoniales, celle de Părhăuţi offre des modifications importantes pendant les trois dernières décennies, ayant pour conséquence une plus grande ouverture démographique. Ces différences sont mises sur le compte des facteurs socio-économiques.

BIBLIOGRAFIE

1. CRISTESCU MARIA, BOTEZATU D., ROŞCA MARIA-ELENA, BĂLTEANU CEZARINA, GHIGEA SILVIA, MIU GEORGETA, SEVASTRU P., *Aspecte demografice la populaţia din Crişan*, St. cerc. antropol., 1975, **12**, 19—23.
2. GHIGEA SILVIA, BOTEZATU D., BĂLTEANU CEZARINA, URÎTU EMILIA, ŞTIRBU MARIA, MIU GEORGETA, *Aspecte ale evoluţiei structurii demografice a populaţiilor din satele Neagra Şarului (Ţara Dornelor) şi Brusturoasa (valea superioară a Trotuşului)*, St. cerc. antropol., 1981, **18**, 69—74.
3. MEASNICOV I., HRISTACHE I., TREBICI VL., *Demografia oraşelor României*, Edit. ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1977.
4. SEVASTRU P., GHIGEA SILVIA, *Aspecte demografice privind două comunităţi din Dobrogea*, St. cerc. antropol., 1977, **14**, 51—58.

Centrul de cercetări biologice Iaşi,
Colectivul de ecologie umană şi paleoantropologie

Primit la redacţie la 15 martie 1982

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

DATE ANTROPOLOGICE NOI ASUPRA POPULAȚIEI DIN OLTENIA

DE

MARIA VLĂDESCU, M. ADAM, și M. ȘT. UDRESCU

Cercetările antropologice ale lui E. Pittard și Al. Donici asupra României din prima jumătate a secolului nostru (2) au avut în vedere și provincia din dreapta Oltului. Dar abia peste 4 decenii apărea *Atlasul antropologic al Olteniei*, lucrare princeps de acest gen în literatura românească de specialitate (1). Deși populația celor 10 localități, cît cuprinde atlasul, este multiplu caracterizată antropologic, unul dintre coordonatori precizează în prefață că lucrarea este „o reprezentare de început care va necesita completări în anii viitori". Este tocmai ceea ce a realizat Laboratorul de antropologie al Institutului „V. Babeș", cînd în anul 1980 a întregit acest studiu cu încă 13 sate. Așa încît, în *Atlasul antropologic al României* provincia va cuprinde 23 de așezări umane, deci mai mult decît dublu în raport cu lucrarea mai sus citată. Ele sînt amplasate în spațiul geografic al Olteniei astfel: 1) *zona submontană*: Vaideeni, Malaia și Malovăț — jud. Vîlcea; Cloșani și Bărbătești — jud. Gorj; 2) *zona de deal:* Tetoiu — jud. Vîlcea; Văgulești-Pămînteni, Văgulești-Ungureni și Peștișani — jud. Gorj; Șovarna și Malovăț — jud. Mehedinți; 3) *zona de cîmpie*: Berbești și Portărești — jud. Vîlcea; Oboga și Vișina — jud. Olt; Castranova, Amărăștii de Jos, Circea și Ișalnița — jud. Dolj; Vînători și Rogova — jud. Mehedinți; 4) *Lunca Dunării*: Grojdibodu — jud. Olt; Negoiu — jud. Dolj.

Sînt reprezentate toate județele provinciei printr-un număr mai mare de 4 000 de subiecți. Un alt criteriu (în afară de cel ecologic), pe care l-au avut în vedere autorii cînd au selecționat așezările, a fost cel istoric, argumentat de atestarea documentară scrisă. S-au cercetat atît sate vechi (Obîrșia Cloșani 1274, Măldărăști 1504, Malaia 1626), cît și mai recente (Tetoiu 1832), cu populație autohtonă de moșneni (Cloșani, Văgulești-Pămînteni, Berbești) sau înființate prin emigrări de dincolo de munte (Vaideeni, Văgulești-Ungureni).

REZULTATE

Studiul are la bază 34 de caractere antropometrice, dintre care 18 cefalo-faciale și 16 corporale. Prelucrarea matematică a datelor s-a făcut automat. Valorile medii ale satelor oltenești din atlas, împreună cu valorile datelor colectate de noi, au fost introduse în calculele de variabilitate. În distanța generalizată Mahalanobis sînt cuprinse însă un număr mai mic de localități (și numai serii masculine), pentru că nu am avut la îndemînă toate datele individuale. Tabelele nr. 1 și 2 conțin mediile

ST. CERC. ANTROPOL., 1982, T. 19, p. 40–46

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Variabilitatea caracterelor cefalice și corporale

Bărbați

Caract.	Nr. ind.	Sate	Min.	Max.	$\overline{X}$	σ	C.V.
G – OP	1854	23	179,65	189,80	183,75	3,28	1,79
EU – EU	1850	23	145,24	159,65	153,75	3,04	1,98
FT – FT	1851	23	106,05	117,72	110,84	2,62	2,36
ZY – ZY	1850	23	138,43	146,25	142,08	1,81	1,28
GO – GO	1848	23	106,34	116,56	110,59	2,62	2,37
N – GN	1732	23	118,45	128,71	122,28	2,24	1,83
N – STO	1734	23	70,42	82,98	75,82	3,10	4,09
N – SN	1850	23	48,92	59,50	54,02	2,81	5,20
AL – AL	1849	23	33,66	36,61	34,94	0,79	2,26
T – V	1581	18	121,67	132,28	128,19	2,65	2,07
V – SOL	1846	23	1663,25	1719,15	1676,61	14,45	0,86
V – SEZ	1702	22	843,63	900,22	881,79	11,37	1,29
L.M.I.	1704	22	778,36	889,00	828,82	45,05	5,44
GREUT.	1852	23	57,70	75,57	63,76	4,49	7,04
SST – SEZ	1186	16	501,21	582,41	539,26	31,74	5,89
SST – XY	574	11	154,45	207,59	180,90	18,15	10,01
XY – SEZ	574	11	359,53	422,40	390,64	20,82	5,33
DAP. TOR	1510	19	175,77	218,15	189,72	12,17	6,41
A – A	1607	20	365,88	394,98	383,91	7,98	2,08
IC – IC	1605	20	264,82	303,08	277,92	7,94	2,86
PM. TOR	1269	17	886,70	964,20	911,99	19,81	2,17
PM. ABD	573	11	818,89	897,00	840,27	18,41	2,19
I.C.	1851	23	78,36	86,80	83,98	2,35	2,80
I.V.L.	1589	18	65,92	73,94	70,40	2,34	3,33
I.V.T.	1590	18	78,95	90,19	83,60	2,65	3,17
I.P.Z.	1240	18	90,58	95,40	92,30	1,31	1,42
I.F.Z.	1851	23	74,28	81,28	77,85	1,93	2,47
I.G.Z.	1848	23	76,27	80,18	77,83	1,10	1,41
I.F.	1751	23	82,99	89,84	86,08	1,66	1,93
I.N.	1842	23	57,02	74,32	65,09	4,05	6,22
I.CR	1711	22	50,55	53,50	52,66	0,67	1,27
I. ROHRER	1848	23	1,25	1,59	1,36	0,09	6,41
I.SK.	1093	17	87,79	98,01	90,68	2,81	3,10
I.A.IC	1605	20	69,90	78,23	72,46	2,40	3,31

sintetice la nivel de provincie, cît și valorile medii minime și maxime în limitele cărora se înscrie variabilitatea celor 23 de sate, iar tabelul nr. 3 conține valorile D^2, a căror semnificație a fost testată prin mărimea F la un $P < 0{,}01$ sau $< 0{,}05$. Deși n-am putut introduce în studiu, din lipsă de spațiu, variabilitatea antropometrică sau variabilitatea pigmentației pentru fiecare localitate în parte, în comentariile noastre generale vom face apel și la acestea.

1. **Calota cefalică**. Populația masculină și feminină din majoritatea localităților este brahicefală, dar de diferite grade: de la limita inferioară la cea superioară a categoriei. De fapt are loc o creștere progresivă a valorilor acestui indice din zona de cîmpie spre cea montană. Astfel, dacă I.C.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

al populaţiei masculine de la Vişina are valoarea 81,1, la Vaideeni acelaşi indice se plasează la limita cu hiperbrahicefalia. Este mezocefală populaţia aşezărilor Negoiu şi Grojdibodu din Lunca Dunării şi hiperbrahicefală

Tabelul nr. 2

Variabilitatea caracterelor cefalice şi corporale

Femei

Caract.	Nr. ind.	Sate	Min.	Max.	$\bar{X}$	σ	C.V.
G – OP	2290	23	172,04	180,56	175,18	2,75	1,57
EU – EU	2292	23	141,30	153,51	148,07	2,60	1,76
FT – FT	2290	23	102,38	117,71	107,90	7,86	7,20
ZY – ZY	2282	23	129,73	137,31	133,17	1,61	1,21
GO – GO	2292	23	99,23	112,57	102,22	3,12	3,05
N – GN	2203	23	109,93	119,39	112,21	2,09	1,86
N – STO	2196	23	65,07	77,09	70,33	2,74	3,90
N – SN	2286	23	44,36	55,09	50,10	2,67	5,33
AL – AL	2292	23	30,63	33,24	31,75	0,53	1,68
T – V	2059	18	118,02	126,83	124,23	2,41	1,96
V – SOL	2303	23	1548,73	1585,98	1561,34	8,73	0,56
V – SEZ	2141	22	800,84	857,80	834,50	10,30	1,23
L.M.I.	2080	21	712,81	840,70	769,78	53,05	6,89
GREUT.	2301	23	41,00	64,15	55,34	3,75	6,78
SST – SEZ	1311	16	471,50	565,53	503,50	34,15	6,78
SST – XY	462	11	145,70	200,71	175,31	18,57	10,59
XY – SEZ	462	11	339,29	411,02	373,75	21,60	5,78
DAP. TOR	1755	19	159,63	195,37	168,85	9,94	5,89
A – A	1924	20	332,76	361,80	352,07	7,76	2,21
IC – IC	1923	20	263,53	292,21	275,67	7,49	2,72
PM. TOR	1442	17	813,31	895,37	837,88	23,44	2,80
PM. ABD	481	11	729,84	814,63	773,18	23,77	3,07
I.C.	2298	23	78,90	87,22	84,47	2,33	2,76
I.V.L.	2063	18	66,87	73,29	70,97	1,76	2,49
I.V.T.	2070	18	78,65	89,45	84,17	2,54	3,01
I.P.Z.	1390	17	88,22	91,87	89,95	1,03	1,14
I.F.Z.	2230	22	76,78	86,22	80,79	1,66	2,05
I.G.Z.	2231	22	74,84	83,85	76,79	1,88	2,45
I.F.	2231	23	81,52	89,02	84,36	1,66	1,97
I.N.	2282	23	54,24	71,57	63,44	3,78	5,96
I.CR	2157	22	51,21	54,20	53,52	0,53	0,99
I. ROHRER	2303	23	1,35	1,68	1,46	0,07	4,78
I.SK	1232	16	84,93	95,28	87,24	2,05	2,35
I. A.IC	1920	20	76,55	83,21	78,53	1,69	2,15

populaţia submontană de la Peştişani şi Bărbăteşti. Dimensiunile din care rezultă aceste forme se înscriu şi ele cu valori de categorie fie lungă şi îngustă, fie mijlocie şi lată. În general însă, dimensiunile de lungime şi lăţime ale capului sînt mijlociu de dezvoltate. Cît priveşte ceilalţi 2 indici, cel de lungime/înălţime este în general hipsicefal, iar cel de lăţime/înălţime metrioccfal de la limita cu tapeinocefalia (Vaideeni sau Malaia), pînă la

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

cea cu acrocefalia (Peştişani). Populaţia de la Grojdibodu este chiar acrocefală. În dimensiune absolută, calota cefalică este înaltă sau mijlociu/înaltă.

2. **Masivul facial**. Din tabelele nr. 1 şi 2 cît şi din figura 1 se observă

Tabelul nr. 3

Valorile distanţei D^2 (Mahalanobis)

Bărbaţi

Nr. crt.	Sate	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Grojdibodu	—	1,21*	1,14*	1,19*	2,36*	2,51*	1,29*	0,58*	1,40*	1,45*	0,98*	1,07*
2	Tetoiu		—	0,03	0,14	0,12	0,37	0,05	0,41	0,28	0,22	0,21	0,12
3	Berbeşti			—	0,07	0,41	0,15	0,05	0,36	0,26	0,26	0,17	0,13
4	Portăreşti				—	0,37	0,58	0,10	0,57**	0,40	0,22	0,39	0,35
5	Măldărăşti					—	0,23	0,41	1,68*	0,71**	0,28	1,02*	0,72
6	Vaideeni						—	0,12	1,56*	0,63**	0,41	0,88*	0,68
7	Malaia							—	0,60	0,32	0,32	0,35	0,18
8	Castranova								—	0,62*	0,83*	0,17	0,76*
9	Peştişani									—	0,12	0,39	0,76**
10	Malovăţ										—	0,60**	0,30
11	Rogova											—	0,72**
12	Vînători												—

Semnificativ* $P < 0,05$
** $P < 0,01$

că mediile celor 3 caractere antropometrice ale feţei sînt de categorie mijlocie şi aceasta pentru că populaţia din cel puţin 10 aşezări are faţa mediu dimensionată. În rest, valorile care apar se plasează mai curînd în categoria mare decît în cea mică. Dacă sistematizăm datele prin raportul dintre dimensiuni, atunci se pot descrie cel puţin 5 tipuri care evidenţiază că nu înălţimea n-gn este cea care domină poziţional lăţimile zy-zy şi go-go, aşa cum am întîlnit la populaţia din Muntenia (4), (5) spre exemplu. De aceea, valoarea medie a indicelui facial este de categorie mezoprosopă şi numai două serii au faţa leptomorfă: cele de la Berbeşti şi Vînători.

3. **Nasul**. Valoarea medie a indicelui nazală se plasează la limita mezo/camerin. Aşa încît, cu excepţia aşezărilor Berbeşti, Vînători şi Malaia, nasul este mezomorf sau scund. Am putea susţine chiar că ceea ce particularizează Oltenia, faţă de alte provincii româneşti, este frecvenţa mare cu care se întîlneşte nasul în forma camerină. Femeile au în general faţa şi nasul ceva mai alungite decît bărbaţii (fig. 1).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

4. **Pigmentaţia**. În completarea acestui variat specific taxonomic dinaro-alpin pentru zona submontană şi cu importante note mediteranide pentru zona de cîmpie, mai subliniem că pigmentaţia este mai curînd dizarmonică. La frecvenţe care variază între 80 şi 90 % păr închis se asociază frecvenţe între 40 şi 80 % iris intermediar. La bărbaţii de la Malovăţ şi la cei de la Vînători sînt chiar mai frecvenţi ochii albaştri (62 %, respec-

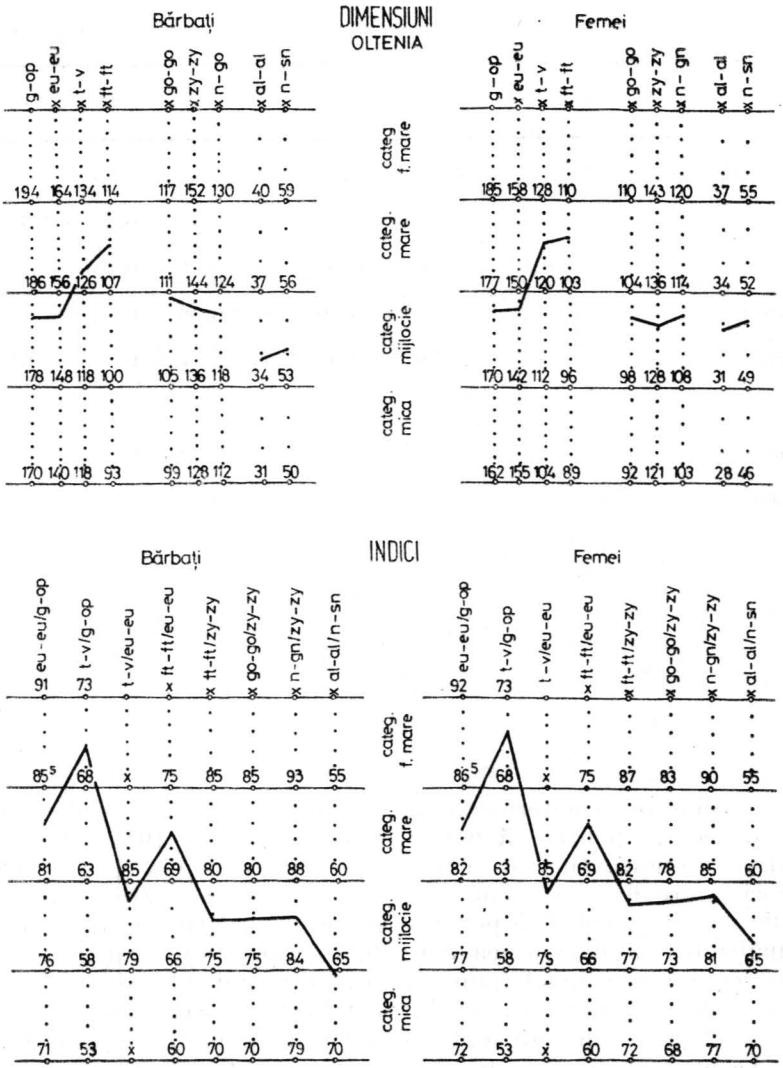

Fig. 1.— Morfograma taxonomică.

tiv, 43 %), ceea ce nu exclude deci şi prezenţa unor elemente est-europide.

5. **Constituţia morfologică**. Corpolenţa eutrofică, însă la limita inferioară (I.R = 1,36), bustul bine proporţionat în raport cu statura

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

(metriocormie) și relativ mai scurt proporțional cu membrele inferioare sînt argumente pentru o diagnoză constituțională longilin-zveltă a bărbatului oltean. Singura trăsătură de ordin brevilin ar fi forma trunchiului, intermediară între trapez și dreptunghi. Dimorfismul sexual este marcat de indicele Rohrer mai accentuat eutrofic (1,46), de bustul ceva mai lung și cu formă rectangulară. Constituția corporală a femeilor este deci mai armonios conformată.

CONCLUZII GENERALE

Pentru a evidenția în ce măsură creșterea numărului de așezări a modificat profilul taxonomic general al populațiilor masculine oltenești, am calculat mediile sintetice la seriile cercetate în anul 1968 și le-am proiectat pe morfogramele din figura 1 comparativ cu datele globale. Diferențele sînt numai de ordin dimensional: calotă acum concomitent mai lungă și mai lată; față mai îngustă; nas mai înalt. Compensarea acestor diferențe în indici nu modifică însă nici conformația calotei și nici fizionomia generală a feței.

Aceleași calcule, efectuate și pe caracterele dimensionale corporale, au scos în evidență un surplus ponderal de 3 kg și o trecere a valorilor I.R. de la subeutrofie la eutrofie, armonizîndu-se astfel raportul greutate/statură[3]. Înălțimea a rămas practic aceeași (167,7 cm), iar diferențele pentru dap. toracic, lărgimea umerilor sau lățimea bazinului sînt de ordinul ± cîțiva mm.

Studiul variabilității antropologice a populației masculine din Oltenia l-am încheiat cu o analiză de tip Mahalanobis. În calculele celor 66 de coeficienți au fost incluse dimensiunile cefalo-faciale, statura și înălțimea șezîndă. Din tabelul nr. 3 se observă că 24 de valori D^2 sînt semnificative. Comparativ cu populația altor mari provincii istorice românești (date încă inedite), seriile masculine pe care le-am inclus în această analiză ne apar mai puțin omogene din punct de vedere genetic. Una din cauze ar fi de ordin structural-tipologic. De exemplu: seria de la Grojdibodu se deosebește semnificativ de toate celelate, pentru că are capul îngust și mezocefal — 78,4 (formă rar întîlnită în populațiile noastre), iar nasul camerin. În opoziție cu această conformație, dar asemănătoare cu multe populații din Transilvania, se înscrie seria de la Vaideeni cu capul lat, brahi/hiperbrahicefal — 87,5, mandibula puternică și nasul înalt. Se știe că populația acestui sat își are originea dincolo de munte.

Données anthropologiques nouvelles sur la population d'Olténie

RÉSUMÉ

Nous avons étudié 23 villages de l'Olténie (ancienne province historique de Roumanie), situés depuis la zone sous-montagneuse jusqu'à la plaine. Les échantillons totalisent environ 4 000 individus. Les résultats obtenus sont concentrés dans les tableaux 1—3 et dans la figure 1. Ils mettent en évidence pour la population masculine les traits suivants: brahy, hypsi et métriocéphalie; mésoprosopie et méso/chamaerinie; la

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

taille est au-dessus de la moyenne; la corpolence est eutrophique et la constitution corporelle longiligne et svelte.

Il n'y a pas de grandes différences anthropologiques entre les sexes en ce qui concerne l'encadrement des valeurs moyennes dans les échelles de classification taxonomique.

En comparant les distances D^2 avec celles des autres provinces roumaines (données inédites), on observe une structure plus hétérogène dans la population mâle d'Olténie.

BIBLIOGRAFIE

1. * * * *Atlasul antropologic al Olteniei*, Edit. Academiei Bucureşti, 1968.
2. PITTARD E., DONICI A., *Répartition géographique dans le Royaume de Roumanie de quelques caractères anthropologiques*, Mem. Globe, 1926, **LXV**, 49–114.
3. VLĂDESCU MARIA, ADAM M., UDRESCU ŞT., *Date asupra indicelui Rohrer la populaţia din Oltenia*, Şt. cerc. antropol., 1981, **18**, 13–17.
4. VLĂDESCU MARIA, *Cercetări antropologice în partea de vest a Munteniei*, Tezã, Iaşi, 1977.
5. VULPE CORNELIU, *Studiul antropologic al populaţiei din Muntenia de N–E*, Tezã, Iaşi, 1980.

Institutul „Dr. V. Babeş",
Laboratorul de antropologie Bucureşti

Primit în redacţie la 15 martie 1982

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

UNELE ASPECTE PRIVIND STRUCTURA ALIMENTAȚIEI POPULAȚIILOR DIN SATELE BOLOVĂNIȘ (VALEA SUPERIOARĂ A TROTUȘULUI) ȘI VAMA (JUD. SUCEAVA) ȘI NIVELUL LIPIDEMIEI ȘI COLESTEROLEMIEI ACESTORA

DE

CEZARINA BĂLTEANU și MARIA ISTRATE

În cadrul studiului antropologic complex al populațiilor din Bolovăniș și Vama, sate cu condiții ecologice diferite, s-au studiat structura alimentației și nivelul colesterolemiei acestora. Lucrarea de față cuprinde rezultatele investigațiilor noastre pentru stabilirea mediei de consum individual la principalele trofine (protide, glucide, lipide), valoarea calorică corespunzătoare acestora, precum și valorile medii individuale ale colesterolemiei.

MATERIAL ȘI METODĂ

În acest scop s-au întreprins zilnic, pe o perioadă de șapte zile, anchete alimentare de tip familial, la domiciliu, privind alimentele consumate. Au fost efectuate 35 de anchete alimentare la Bolovăniș și 65 la Vama. S-a folosit metodologia recomandată de Ministerul Sănătății, de Academia de științe medicale și de Institutul de igienă și sănătate publică (3).

Colesterolul a fost dozat prin metoda Huang-Etienne-Etienne, iar lipidele totale prin metoda Chabrol-Charonnat (2), fiind analizați un număr de 230 de subiecți la Bolovăniș și 312 subiecți la Vama.

REZULTATELE OBȚINUTE

Media valorilor individuale zilnice privind consumul de proteine, lipide, glucide, precum și caloriile corespunzătoare acestora este redată în tabelul nr. 1. Din compararea datelor obținute se remarcă la populația din satul Vama o superioritate a mediilor individuale zilnice pentru toate trofinele analizate și implicit a mediei calorice față de cele obținute pentru Bolovăniș.

În tabelul nr. 2 dăm valorile medii ale rației optime de calorii și trofine la eșantioanele studiate. Analizînd valorile mediilor individuale zilnice ale consumului de trofine și calorii la eșantioanele considerate (tabelul nr. 1) în comparație cu cele ale rației optime stabilite de noi pentru fiecare din aceste două populații, ținînd cont de sex, vîrstă și ocupație

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

(tabelul nr. 2) (3), constatăm că populația din Vama deține o rație calorică care depășește cu 556 de calorii rația optimă. Și diferitele trofine se prezintă excedentar la populația din Vama, cea mai mare depășire față de rația optimă prezentînd lipidele totale.

La populația din Bolovăniș însă, rația calorică este sub rația optimă cu 237 de calorii. Protidele totale, cu ambele componente (protide animale

Tabelul nr. 1

Media valorilor individuale zilnice ale consumului de trofine și calorii la populațiile studiate

Satul	Prot. totale	Prot. animale	Prot. veg.	Lipide totale	Lipide animale	Lipide vegetale	Glucide	Calorii
Bolovăniș	75,0	35,8	40,4	92,1	60,8	35,8	305	2 335
Vama	111,0	52,2	62,0	130,6	94,2	33,5	497,5	3 600

și vegetale) sînt consumate sub necesarul optim (tabelul nr. 1 și 2). În schimb consumul de lipide totale și glucide se prezintă excedentar față de rația optimă.

Tabelul nr. 2

Valorile medii individuale ale rației optime de trofine și calorii la eșantioanele analizate

Satul	Protide totale	Protide animale	Protide vegetale	Lipide totale	Glucide	Calorii
Bolovăniș	93,5	41,02	52,4	82,93	407,43	2 572
Vama	106,07	40,61	65,46	90,3	450,8	3 043

Ponderea trofinelor în alimentația zilnică la cele două populații analizate este redată în tabelul nr. 3. Așa cum reiese din tabel se constată, atît la Bolovăniș cît și la Vama, un consum de protide totale sub valoarea optimă (valorile stabilite de o alimentație rațională sînt de 13—18%). Așa cum reiese și din tabel valoarea ponderii este de fapt valoarea unei

Tabelul nr. 3

Ponderea trofinelor în aportul caloric zilnic la eșantioanele analizate

Satul	Prot. tot. / Calorii %	Prot. anim. / Prot. tot. %	Lipid. tot. / calorii %	Lipid. veg. / lipid. tot.	Glucide / calorii %
Bolovăniș	12,84	47,43	35,49	38,87	52,24
Vama	12,33	47,02	32,65	25,65	55,22

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

fracții, la care în acest caz numitorul reprezintă valoarea calorică a proteinelor, iar numărătorul aportul caloric zilnic. S-au obținut valori apropiate la cele două sate analizate, deși media consumului zilnic proteic este diferit, întrucît la Bolovăniș numărătorul este mic, pe cînd la Vama valoarea numărătorului este mult mai mare.

În privința consumului de lipide totale, se remarcă un exces la ambele eșantioane analizate (în mod normal, lipidele totale trebuie să reprezinte 20—30% din totalul caloric) (1). Remarcăm la Vama o predominanță a consumului de lipide saturate, aceasta datorîndu-se folosirii în alimentație, într-o măsură mai mare, a cărnii, brînzeturilor grase, smîntînii, laptelui nesmîntînit, în zonă practicîndu-se creșterea vitelor în mod intensiv.

Referindu-ne la aportul glucidelor în alimentația celor două eșantioane studiate, acestea sînt mai bine reprezentate la Vama (normal 55—60% din aportul caloric) (1).

Tabelul nr. 4

Valorile medii ale colesterolului și lipidelor totale la eșantioanele analizate

Satul	Colesterol gr. ‰	Lipide gr. ‰
Bolovăniș	2,11	6,55
Vama	2,27	6,92

Consecințele structurii alimentare se reflectă și asupra nivelului lipidemiei și colesterolemiei eșantioanelor analizate (tabelul nr. 4). Deși diferențele înregistrate pentru valorile medii ale colesterolului și lipidelor totale la cele două populații sînt mici, se marchează net totuși superioritatea valorică a celor obținute la Vama comparativ cu Bolovăniș. La ambele eșantioane analizate valorile medii ale lipidemiei și colesterolemiei se încadrează însă în limitele normalității.

CONCLUZII

Cele două eșantioane analizate sînt situate în zone cu condiții geografice deosebite, precum și cu obiceiuri culinare diferite.

Populația din Vama, comparativ cu cea din Bolovăniș, beneficiază de o alimentație variată și abundentă, uneori excesivă mai ales în privința consumului de grăsimi animale. Această situație rezultă și din practica mai intensivă de creșterea vitelor la Vama, ceea ce aduce o anumită bunăstare, cît și apropierii de oraș, ceea ce conferă o mai bună aprovizionare cu legume și fructe. Variabilitatea valorilor medii ale colesterolemiei și lipidemiei, deși în limitele normalității la ambele eșantioane, indică o superioritate valorică la Vama, unde se înregistrează, așa după cum am mai arătat, o alimentație mai bogată și chiar unele excese în consumul de lipide.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Sur quelques aspects de la structure alimentaire chez les populations rurales de Bolovăniş (Vallée supérieure de Trotuş) et Vama (dép. de Suceava) et les niveaux de la cholestérolémie et de la lipidémie

RÉSUMÉ

Les auteurs étudient les moyennes des consommations individuelles journalières, pour les trophines et les calories, chez deux populations rurales vivant dans des conditions géographiques et économiques différentes, en même temps que les moyennes de la lipidémie et de la cholestérolémie.

Les résultats obtenus sont présentés dans les tableaux 1—4, dont on peut constater que le nécessaire en trophines et calories est presque atteint à Bolovăniş mais qu'il est dépassé à Vama, particulièrement en ce qui concerne l'excès des lipides. En même temps, la lipidémie et la cholestérolémie sont plus élevées à Vama.

BIBLIOGRAFIE

1. BĂLTEANU CEZARINA, MARIA ISTRATE. *Unele aspecte privind structura alimentară a populaţiilor din satele Neagra Şarului (Ţara Dornelor) şi Brusturoasa (valea superioară a Trotuşului)*, St. cerc. antropol., 1981, **18**, 59—62.
2. CUCUIANU M., *Biochimie clinică*, I, Edit. Dacia, Cluj-Napoca, 1977.
3. MIHĂILESCU M., ZAGHIE V., NICOLAU N., PÎRVAN C., *Studiul alimentaţiei şi al stării de nutriţie al populaţiei. Metodologia investigaţiei*, Inst. de igienă şi sănătate publică, Bucureşti, 1979.
4. MOGA A., HĂRĂGUŞ ST., *Ateroscleroza*, Edit. Acad. R.P.R., Bucureşti, 1963.
5. PAVEL I., şi colab. *Obezitatea, boală cu extindere în masă*, Edit. Acad. R.S.R., Bucureşti, 1970.

Centrul de cercetări biologice Iaşi,
Colectivul de ecologie umană şi paleoantropologie

Primit în redacţie la 15 martie 1982

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ASPECTE ALE VARIABILITĂȚII GLICEMIEI SERICE LA DOUĂ POPULAȚII DIN MOLDOVA

(Drăgușeni—jud. Botoșani și Bîrzești—jud. Vaslui)

DE

MARIA ȘTIRBU, GEORGETA MIU și DAN BOTEZATU

Modificările survenite în genul de viață și în special în structura alimentației, ca urmare a vieții moderne și a civilizației, se reflectă și asupra stării de sănătate a populațiilor prin creșterea unor boli de nutriție, printre care diabetul deține un rol preponderent.

Lucrarea de față își propune să aducă noi date la cunoașterea variabilității glicemiei serice la populațiile din diferite zone ale țării noastre.

MATERIALUL DE STUDIU ȘI METODA DE LUCRU

Eșantioanele investigate, din punctul de vedere al glicemiei serice, provin din două comunități cu condiții geografice și ocupaționale asemănătoare: Drăgușeni (județul Botoșani) și Bîrzești (județul Vaslui).

Numărul de subiecți cercetați în satul Drăgușeni este de 252 (103 bărbați și 149 de femei) și de 148 în satul Bîrzești (77 de bărbați și 71 de femei), cuprinși în limitele de vîrstă 20—80 ani.

Dozarea glicemiei a fost făcută prin metoda cu ortotoluidină fără deproteinizare.

REZULTATELE OBȚINUTE

În tabelul nr. 1 am înscris principalii parametri statistici înregistrați pentru glicemie la eșantioanele de bărbați și femei din cele două comunități, constituite fiecare din totalitatea subiecților investigați, în vîrstă de 20—80 ani, iar în tabelul nr. 2 valorile medii ale glicemiei pe etape de vîrstă, stabilite din 20 în 20 ani.

Din analiza cifrelor înscrise în tabelul nr. 1 se constată următoarele:

Din punctul de vedere al dimorfismului sexual, diferența între cele două sexe la nivelul valorilor medii este neglijabilă și în favoarea eșantionului masculin la Drăgușeni, dar ceva mai ridicată și în favoarea eșantionului feminin la Bîrzești.

Diferențe sexuale mai pronunțate se constată însă la nivelul valorilor modulului (clasa cu frecvență maximă), care sînt iarăși în favoarea bărbaților la Drăgușeni și în favoarea femeilor la Bîrzești.

Analiza comparativă a populațiilor din cele două comunități ne evidențiază un mare grad de omogenitate. Într-adevăr, între eșantioanele de bărbați diferența la nivelul valorilor medii este de 0,22 $g^0/_{00}$, iar între cele

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

de femei de 0,007 g $^0/_{00}$, diferenţe nesemnificative din punct de vedere statistic. Mai mult, dacă reţinem pentru calcularea valorilor medii numai subiecţii care se încadrează în limitele de normalitate ale glicemiei, dife-

Tabelul nr. 1

Parametrii de poziţie şi dispersie ai glicemiei

Localitatea	Sexul	Min-.Max.	Media g$^0/_{00}$	±m	σ	V	Mediana g$^0/_{00}$	Modulul (clasa)
Drăguşeni	♂	0,55—1,65	0,900	0,01	0,18	21,00	0,87	0,85—0,89
	♀	0,60—1,85	0,895	0,01	0,17	19,23	0,87	0,75—0,79
Bîrzeşti	♂	0,55—2,00	0,878	0,03	0,21	21,13	0,87	0,85—0,89
	♀	0,55—1,65	0,902	0,02	0,17	18,88	0,88	0,90—0,94

renţele dintre eşantioanele de acelaşi sex dispar. Astfel, valorile medii la eşantioanele de bărbaţi devin 0,86 g$^0/_{00}$, iar la eşantioanele de femei 0,87 g$^0/_{00}$.

În ceea ce priveşte valorile medianei, singurul eşantion care se diferenţiază este cel feminin de la Bîrzeşti, dar cu o valoare de numai 0,01 g$^0/_{00}$, care este iarăşi nesemnificativă din punct de vedere statistic.

Tabelul nr. 2

Unii parametri de poziţie şi dispersie ai glicemiei obţinuţi pe grupe de vîrstă (stabilite din 20 în 20 de ani)

Grupa de vîrstă (ani)	Drăguşeni				Bîrzeşti			
	Bărbaţi		Femei		Bărbaţi		Femei	
	Min.-Max.	Media	Min.-Max.	Media	Min.-Max.	Media	Min-.Max.	Media
20—39	0,60—1,35	0,83	0,60—1,05	0,84	0,55—1,00	0,78	0,60—0,95	0,83
40—59	0,55—1,40	0,88	0,60—1,85	0,90	0,55—1,75	0,88	0,55—1,65	0,89
60—80	0,70—1,65	0,98	0,60—1,35	0,92	0,75—2,00	0,99	0,65—1,20	0,93

Singurele diferenţe care merită să fie menţionate sînt cele referitoare la valorile modulului înregistrate de eşantioanele feminine. Într-adevăr, în timp ce bărbaţii din cele două aşezări au acelaşi modul (0,85—0,89 g $^0/_{00}$),

Tabelul

Valorile medii ale glicemiei în cîteva

Localitatea	Fundata 1 200 m (T. Drăghicescu şi colab.)	Bătrîna 920 m (H. Dumitrescu şi colab.)	Panaci 900 m (M. Cristescu şi colab.)	Cîmpul lui Neag 814 m (V. Băluţă şi colab.)	Neagra Şarului 800 m (M. Cristescu)
Bărbaţi	0,85	0,75	0,85	0,90	0,79
Femei	0,77	0,75	0,82	0,94	0,81

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

eșantionul feminin din Birzești prezintă un modul cu o valoare net superioară celui din Drăgușeni (0,90—0,94 g‰ la Birzești față de 0,75—0,85g‰ la Drăgușeni). Această situație ar putea explica valoarea medie a glicemiei la eșantionul feminin din Bîrzești ușor mai ridicată (cu 0,007 g‰), față de cea de la eșantionul din Drăgușeni, deși primele prezintă valorile minimă și maximă mai scăzută decît cele de-al doilea.

În ceea ce privește frecvența subiecților cu valori ale glicemiei care depășesc limita superioară de normalitate, ea este diferită la populațiile din cele două localități. Astfel, în timp ce la populația din Drăgușeni o proporție de 7,69‰ din bărbați și 3,35‰ din femei depășesc limita de 1.20 g‰ (considerată ca limita superioară de normalitate a glicemiei), la Birzești aceste proporții ajung numai la 3,89‰ la bărbați și 2,81‰ la femei.

Variabilitatea individuală a glicemiei nu coincide cu o distribuție gaussiană, nici chiar atunci cînd am eliminat din eșantioane subiecții hiperglicemici, excepție făcînd doar bărbații de la Birzești. Această situație ne atestă o predispoziție pentru hiperglicemie a populațiilor din cele două așezări.

Evoluția cu vîrsta, așa cum reiese din tabelul de mai sus, ne evidențiază o creștere lineară a valorilor medii ale glicemiei, astfel încît, la ambele populații și la ambele sexe, ultima etapă de vîrstă (60—80 ani) este cea care înregistrează valorile maxime. În timp însă ce în primele două etape de vîrstă eșantioanele feminine dețin valori medii mai mari comparativ cu cele masculine, în ultima etapă, bărbații depășesc femeile din acest punct de vedere.

La nivelul aceleiași etape de vîrstă și aceluiași sex, diferențele dintre cele două comunități apar mai evidente numai la bărbații din etapa 20—39 ani, cînd eșantionul masculin din Drăgușeni deține o valoare medie semnificativ mai mare (T = 2,5), comparativ cu cea din Birzești. Merită însă să subliniem că la această etapă de vîrstă numai bărbații din Drăgușeni marchează deja prezența unor cazuri de hiperglicemie. Celelalte eșantioane înregistrează tendințe de hiperglicemie numai după vîrsta de 40 de ani.

Făcînd abstracție de micile diferențe care apar între cele două populații și care de cele mai multe ori nu se susțin statistic (afară de cazul semnalat între eșantioanele masculine de 20—39 ani), putem conchide că, în general, populațiile din cele două așezări sînt foarte apropiate între le din punctul de vedere al nivelului glicemiei serice.

nr. 3

comunități cu altitudini diferite

Brusturoasa 600 m (M. Cristescu)	Agăș 570 m	Nucșoara 570 m (V. Băluță și colab.)	Văgiulești 400 m (M. Tibera și colab.)	Birzești 200 m	Drăgușeni 150 m
0,91	0,89	1,05	1,05	0,87	0,90
0,98	0,95	1,05	1,03	0,90	0,89

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Nu putem însă spune acelaşi lucru dacă ne referim la regimul alimentar al celor două populaţii. Într-adevăr, datele obţinute de unul dintre noi împreună cu alţi autori (C. Bălteanu, M. Roşca şi A. Ţarcă), încă inedite, au evidenţiat că între cele două populaţii există diferenţe atît în ceea ce priveşte nivelul caloric, cît şi al trofinelor. Surplusul acestora, faţă de raţia optimă zilnică, constatată la populaţia din Drăguşeni, nu are însă o pondere atît de ridicată încît să afecteze metabolismul glucidic. Dar, frecvenţa cazurilor de hiperglicemie mai ridicată la Drăguşeni decît la Bîrzeşti (subliniată de noi mai sus) ne atestă că regimul alimentar are influenţă asupra acestui metabolism.

Trebuie să subliniem că cele două populaţii studiate de noi se situează din punctul de vedere al altitudinii la nivelele cele mai scăzute (150—200 m), în comparaţie cu comunităţile din ţara noastră studiate pînă în prezent (tabelul nr. 3). Valorile medii obţinute pentru populaţiile din Drăguşeni şi Bîrzeşti sînt însă puţin mai scăzute decît la unele populaţii submontane cu altitudine de 400 pînă la 570 m, cum sînt cele din satele Văgiuleşti şi Nucşoara, studiate din acest punct de vedere de V. Băluţă şi colab. (Nucşoara) şi Maria Tibera şi colab. (Văgiuleşti). În felul acesta ipoteza conform căreia altitudinea ar avea un rol hipoglicemiant rămîne să fie verificată şi în special să fie precizat nivelul de la care altitudinea ar putea influenţa valorile glicemiei.

În stadiul actual al investigaţiilor din ţara noastră o oarecare influenţă asupra nivelului glicemiei apare numai la comunităţile situate la o altitudine de peste 900 m (Fundata, Bătrîna, Panaci).

Sur la variabilité de la glycémie sérique dans deux populations rurales de la Moldavie

RÉSUMÉ

Les recherches concernent la variabilité des niveaux de la glycémie dans deux populations rurales vivant dans des conditions géographiques et occupationnelles assez semblables, dans des villages situés à de faibles altitudes.

Les résultats obtenus concernent les aspects suivants:

— Le dimorphisme sexuel s'y exprime par des différences de sens contraire dans les deux populations (Drăguşeni: ♂ > ♀; Bîrzeşti: ♂ < ♀), tout en n'étant pas significatives du point de vue statistique (tableau 1).

— Les différences entre les deux populations ne sont pas significatives, en ce qui concerne les moyennes et les médianes, tout en l'étant pour les modules des deux échantillons féminins (tableau 1).

— La fréquence des hyperglycémiques est pourtant différente, plue élevée à Drăguşeni qu'à Bîrzeşti, les différences étant plus prononcéss chez les hommes que chez les femmes.

— L'évolution avec l'âge indique une augmentation linéaire des valeurs moyennes de la glycémie, dans les deux populations. Considérée selon les deux sexes, elle est moins ample chez les femmes, dont les moyennes sont supérieures à celles des hommes aux deux premières étapes dans les

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

deux populations, mais augmentent sensiblement moins dans la dernière (tableau 2).

— Les cas d'hyperglycémie font leur apparition généralement après 40 ans, excepté les hommes de Drăguşeni qui en présentent déjà à l'étape de 20—39 ans, à la différence de ceux de Birzeşti. Etant donné les recherches sur l'alimentation (encore inédites), de l'un d'entre nous (en collaboration avec C. Bălteanu, M. Roşca et A. Tarcă), on peut conclure que cette situation est redevable à un certain surplus en trophines et en calories constaté à Drăguşeni en comparaison de Birzeşti, ce qui prouve, une fois de plus, l'influence de l'alimentation.

— Enfin, la comparaison des niveaux moyens de la glycémie des populations étudiées dans ce travail et ceux qui furent déjà publiés pour d'autres villages (Tableau 3) nous permet de constater que, en lignes générales, ce sont les populations vivant à des altitudes plus élevées qui en offrent les valeurs les moins élevées (excepté Cîmpul lui Neag).

On peut en conclure que parmi les facteurs qui jouent un certain rôle dans le métabolisme des glucides (dont le régime alimentaire et l'hérédité) on pourrait envisager le rôle de l'altitude.

BIBLIOGRAFIE

1. BĂLUȚĂ V., DINULESCU ELENA, DUMITRESCU H., *Unele constante biochimice*, în *Structura antropologică privită comparativ a satelor Nucşoara şi Cîmpul lui Neag*, Edit. Academiei, Bucureşti, 1966.
2. CRISTESCU MARIA, *Variabilitatea glicemiei serice la două populaţii din Carpaţii Orientali*, St. cerc. antropol., 1981, **18**, 43—46.
3. DRĂGHICESCU TATIANA, ALOMAN S., *Cercetarea unor constante biochimice la populaţia rurală din Fundata*, St. cerc. antropol., 1968, **5**, 2.
4. DUMITRESCU H., NEACŞU C., *Studiul biochimic al populaţiei satului Bătrîna*, în *Cercetări antropologice în ţinutul Pădurenilor*, Edit. Acad. R.P.R., Bucureşti, 1961.
5. TIBERA MARIA, MORŢUN MARIA, DRĂGHICESCU TATIANA, *Constantele biochimice din zona de deal din Oltenia*, St. cerc. antropol., 1965, **2**, 1, 113—120.

Centrul de cercetări biologice Iaşi,
Colectivul de ecologie umană şi paleoantropologie

Primit în redacţie la 15 martie 1982

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

STUDIUL COMPARATIV AL DERMATOGLIFELOR DIGITALE LA DOUĂ POPULAȚII DIN CARPAȚII ORIENTALI

DE

ANA ȚARCĂ

Nota de față reprezintă o continuare a studiului dermatoglific întreprins de noi asupra populațiilor din zona Carpaților Orientali. Au fost surprinse aspecte calitative și cantitative ale dermatoglifelor digitale privite comparativ la populațiile din satele Bolovăniș (valea superioară a Trotușului) și Vama (valea Moldovei).

MATERIAL ȘI METODĂ

Studiul nostru se bazează pe examinarea a 800 de fișe determatoglifice recoltate de la 400 de subiecți din care 200 aparțin populației din satul Bolovăniș (100 bărbați și 100 femei) și 200 din satul Vama (100 bărbați și 100 femei), selectați la întîmplare și cu o ascendență locală de cel puțin trei generații.

Sistemul de notație și clasificare este cel propus de Cummins și Midlo (1) și îmbunătățit conform cu notația standard internațională (2).

REZULTATE ȘI DISCUȚII

De la început subliniem faptul că sub aspectul caracteristicilor dermatoglifice digitale cele două populații prezintă un grad relativ înalt de asemănare.

Referindu-ne mai întîi la frecvența configurațiilor digitale clasice, ca apare în ambele populații cu aceeași ierarhizare L > V > A și pe ansamblu cu valori destul de apropiate, așa cum rezultă din datele înscrise în tabelul nr. 1. Astfel, modelul predominant, *laturile* dețin în totalitate procentaje practic egale în cele două sate (59,85 la Bolovăniș și 58,50 la Vama), dar cu valori mai ridicate la femei în primul sat (61,70 față de 58,00 la bărbați) și apropiate la cele două sexe în cel de al doilea (59,20 la bărbați și 57,80 la femei). Dintre cele două categorii de laț, cele *radiale* ating frecvențe foarte apropiate în cele două sate (3,35 la Bolovăniș și 3,70 la Vama) și cu valori ușor mai crescute la bărbați decît la femei în ambele populații. *Laturile ulnare*, care dețin majoritatea din totalul modelelor, ating un procent de 56,50 la Bolovăniș și 54,80 la Vama, întîlnindu-se mai des la femei în primul sat (58,70 față de 54,30 la bărbați) și cu ponderi destul de apropiate la cele două sexe în cel de-al doilea (55,20 la ♂ și respectiv 54,40 la ♀). Următorul model, *vîrtejurile*, pe ansamblu, dețin frecvențe ușor mai ridicate în populația din Vama (31,75 față de 29,05

ST. CERC. ANTROPOL., 1982, T. 19, p. 56–62

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

la Bolovăniș) și cu valori mai crescute la bărbați în ambele comunități (29,80 la Bolovăniș și 33,90 la Vama). Remarcăm însă că amplitudinea diferențelor sexuale este mai mare la populația din Vama (4,30 față de 1,50 la Bolovăniș). În sfîrșit, *arcurile* înscriu în cele două populații frec-

Tabelul nr. 1

Frecvența configurațiilor digitale clasice la populația din Bolovăniș și Vama

Satul	Sexul	A	T	ΣA	L^r	L^u	ΣL	V
Bolovăniș	bărbați	7,10	5,10	12,20	3,70	54,30	58,00	29,80
	femei	5,30	4,70	10,00	3,00	58,70	61,70	28,30
	total	6,20	4,90	11,10	3,35	56,50	59,85	29,05
Vama	bărbați	4,20	2,70	6,90	4,00	55,20	59,20	33,90
	femei	9,00	3,60	12,60	3,40	54,40	57,80	29,60
	total	6,60	3,10	9,75	3,70	54,80	58,50	31,75

vențe destul de înalte (11,10 la Bolovăniș și 9,75 la Vama), ceea ce am semnalat și la celelalte populații din zonă. La cele două sexe, arcurile se distribuie cu valori apropiate (12,20 la bărbați și 10,00 la femei) la Bolovăniș și cu frecvențe aproape duble la femei în raport cu bărbații, la Vama (12,60 și respectiv 6,90).

Tabelul nr. 2

Repartiția desenelor digitale după mînă și sex

Satul	Sexul	Mîna	A	T	ΣA	L^r	L^u	ΣL	V
Bolovăniș	bărbați	Stg.	7,60	5,00	12,60	2,40	60,00	62,40	25,00
		Dr.	6,60	5,20	11,80	5,00	48,60	53,60	34,60
	femei	Stg.	6,60	5,00	11,60	2,00	60,80	62,80	25,60
		Dr.	4,00	4,40	8,40	4,00	56,60	60,60	31,00
Vama	bărbați	Stg.	4,40	3,20	7,60	4,00	56,80	60,80	31,60
		Dr.	4,00	2,20	6,20	4,00	53,60	57,60	36,20
	femei	Stg.	10,40	3,00	13,40	4,00	54,20	58,20	28,40
		Dr.	7,60	4,20	11,80	2,80	54,60	57,40	30,80

În ce privește repartiția desenelor digitale pe cele două mîini (tabelul nr. 2), constatăm că, atît la bărbații cît și la femeile din cele două sate, arcurile și lațurile ulnare se întîlnesc mai des pe mîinile stîngi, în timp ce

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

laţurile radiale şi vîrtejurile pe cele drepte, întocmai ca în schema clasică. Remarcăm, de asemenea, că diferenţele bilaterale sînt ceva mai ample la bărbaţi, cu deosebirile în satul Bolovăniş, mai ales cînd ne referim la frecvenţa laţurilor şi cea a vîrtejurilor, pentru arcuri amplitudinea diferenţelor fiind mai mare la femei (tabelul nr. 2).

Referindu-ne acum la distribuţia pe degete a principalelor desene, pe care am reprezentat-o grafic în figurile 1 şi 2, ea ne apare în ambele colectivităţi în concordanţă cu schema clasică.

Dimorfismul sexual, ca şi diferenţele bilaterale privind frecvenţa configuraţiilor digitale la cele două populaţii sînt şi mai bine ilustrate de indicii de model clasici pe care i-am înscris în tabelul nr. 3. Observăm

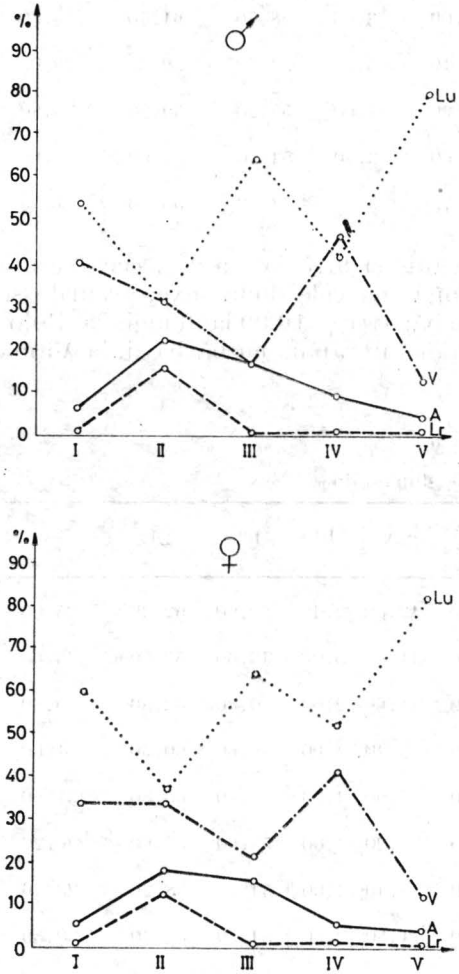

Fig. 1.— Distribuţia principalelor desene pe cele cinci degete individuale la seria de bărbaţi şi femei din Bolovăniş.

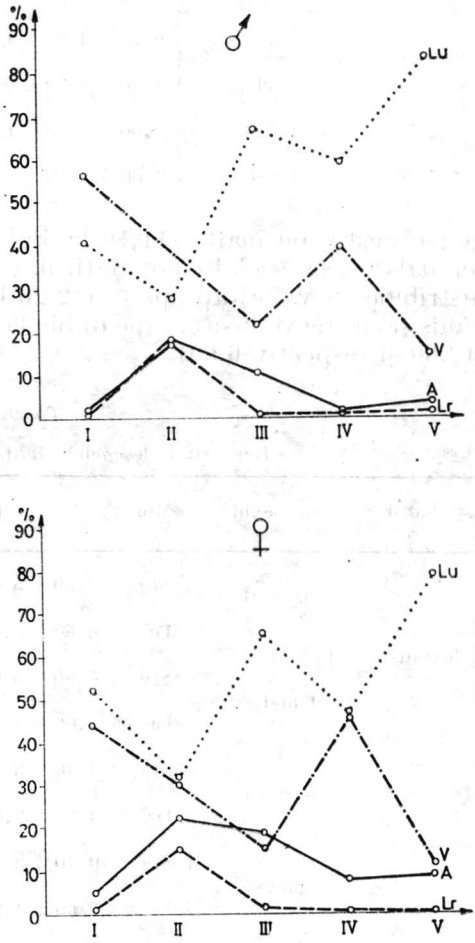

Fig. 2.— Distribuţia principalelor desene pe cele cinci degete individuale la seria de bărbaţi şi femei din Vama.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

din tabel că în ambele colectivități grupele masculine oferă valori mai ridicate pentru indicele Furuhata și mai înalte pe mîinile drepte la ambele sexe, dar cu o amplitudine a diferențelor bimanuale mai mare la bărbați.

Tabelul nr. 3

Valorile principalilor indici de model clasici

Satul	mîna	Ind. Dankmeijer			Ind. Furuhata			Ind. Cummins		
		♂	♀	Total	♂	♀	Total	♂	♀	Total
Bolovăniș	stg.	50,40	45,31	47,82	40,06	40,76	40,41	5,62	5,70	5,66
	dr.	34,10	27,09	30,79	61,55	51,15	57,44	6,14	6,13	6,13
	stg+dr.	40,94	35,33	38,21	51,38	45,86	48,54	11,76	11,83	11,79
Vama	stg.	24,05	47,18	35,00	51,97	48,79	50,42	6,20	5,75	5,97
	dr.	17,12	38,31	26,86	62,85	53,66	58,26	6,50	5,95	6,22
	stg.+dr.	20,35	42,56	30,71	57,26	51,21	54,27	12,70	11,70	12,20

Indicele Dankmeijer, care înscrie valori mai ridicate pe mîinile stîngi la ambele sexe din cele două sate, este mai mare la bărbați în populația din satul Bolovăniș (40,94 față de 35,33 la femei) și la femei în populația din Vama (42,56 față de 20,35 la bărbați).

Indicele intensității de model al lui Cummins, prin care am evidențiat gradul de complexitate al modelelor digitale, este mai puțin ilustrativ pentru diferențele sexuale și bimanuale. El înregistrează valori practic egale la seria de bărbați și femei din Bolovăniș (11,76 și respectiv 11,85), în timp ce la Vama bărbații dețin valori ușor mai ridicate decît femeile (12,70 și respectiv 11,70), pe ansamblu însă cele două populații situîndu-se cu valori foarte apropiate pentru acest indice (11,79 la Bolovăniș și 12,20 la Vama).

Semnalăm de asemenea incidența în cele două populații și în procentaj destul de ridicat, în raport cu alte populații românești, a monomorfismului individual ca și a celui bilateral (tabelul nr. 4), cu ponderi ceva mai crescute la Bolovăniș decît la Vama. Dar, dacă la Bolovăniș cele două tipuri de monomorfism sînt mai frecvente la femei, la Vama ele ating procentaje ușor mai ridicate la bărbați, mai ales cînd ne referim la monomorfismul în model vîrtej (tabelul nr. 4).

Dintre aspectele cantitative am analizat *mărimea desenelor digitale*, exprimată prin valorile cantitative imaginate de Christine Bonnevie, ale căror medii, erori, abateri standard și coeficienți de variabilitate le-am înscris în tabelul nr. 5.

Pentru toate valorile cantitative analizate, bărbații dețin medii mai mari decît femeile, iar diferențele sexuale s-au testat semnificative din punct de vedere statistic pentru toate cazurile la Vama și parțial în populația din Bolovăniș, așa cum rezultă din valorile testului de semnificație Student înscrise în tabelul nr. 5. Faptul că diferențele sexuale pentru majoritatea valorilor cantitative sînt mai remarcabile decît cele interpopulaționale ne conduce la presupunerea că rolul cromozomilor

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

sexuali în determinarea dermatoglifelor digitale poate fi mai important decît factorii interpopulaționali.

Remarcăm de asemenea că eșalonarea mediilor în ordine descrescătoare a valorii lor pe cele cinci degete apare relativ uniformă în cele două populații și la ambele sexe I > IV > V > III > II, ordine care coincide

Tabelul nr. 4

Frecvența monomorfismului bilateral și a celui individual la populația din Bolovăniș și Vama

Model		Bolovăniș			Vama		
		bărbați	femei	total	bărbați	femei	total
A	stg.	1,00	1,00	1,00	1,00	—	0,50
	dr.	1,00	—	0,50	—	1,00	0,50
	indiv.	—	—	—	—	—	—
L	stg.	20,00	20,00	20,00	18.00	17,00	17,50
	dr.	11,00	23,00	17,00	10,00	11,00	12,00
	indiv.	7,00	12,00	9,50	6,00	6,00	6,00
V	stg.	2,00	3,00	2,50	6,00	2,00	4,00
	dr.	6,00	9,00	7,50	8.00	1,00	4,50
	indiv.	1,00	2,00	1,50	4,00	1,00	2,50

cu degetele pe care prevalează virtejurile (I; IV) și laturile (V și III), degetul II prezentînd cea mai mare variabilitate de model, așa cum rezultă și din valoarea coeficientului de variabilitate care este de 61,87 la Bolovăniș și de 63,76 la Vama, ceea ce-l situează pe ultimul loc, cu valoarea cea mai scăzută.

Tabelul nr. 5

Mediile valorilor cantitative

Valorile cantitative	Sexul	Bolovăniș					Vama				
		M	m	σ	v	„t"	M	m	σ	v	„t"
Individuală	♂	13,52	0,33	5,47	40,45	2,39	14,72	0,28	4,72	32,06	4,96
	♀	12,47	0,29	4,89	39,21		12,70	0,30	4,97	39,13	
Maximă	♂	21,63	0,34	5,77	26,67	4,49	23,00	0,29	4,77	20,74	5,24
	♀	19,65	0,28	4,65	23,66		20,85	0,29	4,79	22,97	
Medie pe degetul I	♂	17,54	0,37	6,17	35,17	5,90	20,14	0,30	5,09	25,27	6,51
	♀	14,89	0,35	5,80	38,95		17,19	0,35	5,79	33,68	
Medie pe degetul II	♂	11,25	0,42	6,96	61,86	0,08	11,90	0,40	6,71	56,38	2,60
	♀	11,20	0,38	6,39	57,05		10,43	0,40	6,55	63,76	
Medie pe degetul III	♂	11,82	0,38	6,33	53,55	1,68	12,61	0,35	5,90	46,67	4,26
	♀	10,94	0,36	6,03	55,12		10,50	0,36	5,99	57,04	
Medie pe degetul IV	♂	15,41	0,38	6,35	41,20	0,80	16,20	0,33	5,60	34,57	3,40
	♀	15,00	0,34	5,70	38,00		14,49	0,38	6,36	43,89	
Medie pe degetul V	♂	13,40	0,34	5,68	42,39	4,50	14,28	0,30	5,08	35,57	4,98
	♀	11,39	0,30	4,96	43,54		12,06	0,33	5,49	45,53	

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CONCLUZII

Din analiza comparativă a principalilor indicatori dermatoglifici la populațiile din satele Bolovăniș și Vama, rezultă că dimorfismul sexual, ca și diferențele bilaterale semnalate de noi urmează îndeaproape linia marcată și pe alte populații românești și europoide.

Subliniem totuși ca o particularitate un ușor deficit în frecvența lațurilor (59,85 la Bolovăniș și 58,50 la Vama), în raport cu multe din populațiile românești studiate, fapt dealtfel evidențiat de noi și la alte populații din aceeași zonă de studiu, deficit realizat în special pe seama arcurilor care ating aici procentaje foarte ridicate (9,75 la Vama și 11,10 la Bolovăniș).

În ceea ce privește distribuția desenelor pe cele două mîini și pe degete, la amble populații ea este conformă cu schema clasică de repartiție.

Pe harta distribuției desenelor digitale la popoarele europene, populația din satele Bolovăniș și Vama prin frecvența arcurile (11,10 și respectiv 9,75) se situează printre valorile excepționale găsite la europeni; prin frecvența lațurilor (59,85 la Bolovăniș și 58,50 la Vama), în limitele de variabilitate pentru Europa Centrală respectiv 50,00—61,00; iar prin cea a vîrtejurilor (29,05 la Bolovăniș și 31,75 la Vama), aproape de limita inferioară a acestui model pentru Europa Centrală și regiunea Balcanilor.

Study of digital dermatoglyphics in two populations from the Eastern Carpathian mountains zone

ABSTRACT

The paper deals with the digital dermatoglyphic study of 100 men and 100 women from the Bolovăniș village (the upper Trotuș valley), and 100 men and 100 women from the Vama village (on Moldova valley).

The dermatoglyphic digital features considered were found for the most part to be very similar in both populations. Also, we have to point out as a main particularity a slight low frequency of loops (59.85% in Bolovăniș and 58.50% in Vama), especially caused by arches which are very high in both villages (11.10 in Bolovăniș and 9.75% in Vama), comparatively with the other Romanian populations.

The frequencies of the three classical digital patterns are included in the European variability range.

BIBLIOGRAFIE

1. CUMMINS H., MIDLO CH., *Fingerprints, palms and soles*, Dover Publications, New York, 1961.
2. PENROSE S.L., *Memorandum on dermatoglyphic nomenclature*, New York, 1968.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

3. ȚARCĂ ANA, *Studiul dermatoglifelor digitale la două populații din zona Carpaților Orientali (regiunea Dornelor și valea superioară a Trotușului)*, St. cerc. antropol., 1980, **17**, 77–81.

4. ȚARCĂ ANA, *Studiul dermatoglifelor digitale la populațiile din satele Neagra Șarului (Țara Dornelor) și Brusturoasa (valea superioară a Trotușului)*, St. cerc. antropol., 1981, **18**, 63–68.

5. ȚURAI C., LEONIDA I., *Amprente papilare, palmoscopia și plantoscopia în medicină*, Edit. medicală, București, 1979.

6. VULPE C., *Observations sur les dermatoglyphes digitaux chez une série de populations du nord-est de la Munténie*, Ann. roum. Anthrop., 1977, **14**, 62–64.

Centrul de cercetări biologice Iași,
Colectivul de ecologie umană și paleoantropologie

Primit în redacție la 15 martie 1982

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ASPECTE ALE DERMATOGLIFELOR LA POPULAȚIA DIN MÎNĂSTIREA

DE

CORNELIU VULPE și RODICA GAGHEȘ

În zona lacului Mostiștea, situat în partea de sud-est a fostului județ Ilfov actualmente aparținînd județului Călărași, au fost efectuate investigații cu caracter antropologic, prilej cu care s-au recoltat și dermatoglifele, atît de la populații cu o veche locuire în aceeași vatră sătească (Frăsinet, Tăriceni, Coconi), cît și de la locuitori ce au roit către localități cu tendință de urbanizare, cum sînt de exemplu cei din Mînăstirea.

Prima categorie de locuitori a format obiectul unei lucrări anterioare de tip „atlas" (2), în timp ce a doua categorie oferă un interesant material referitor la procesul de urbanizare.

Ca o primă contribuție la tema „Urbanizare" a Laboratorului de antropologie, socotim că poate fi considerată și cercetarea dermatoglifelor la populația din Mînăstirea, unde, potrivit investigațiilor genealogice, rezultă că marea majoritate a locuitorilor sînt de mai multe generații fie din această așezare, fie din diferite localități vecine.

Eșantionul de la care s-au recoltat dermatoglifele digito-palmare și plantare este alcătuit din 485 de subiecți de sex bărbătesc și femeiesc, toți avînd o ascendență atît locală, cît și din așezări situate în zonă.

O privire de ansamblu asupra dermatoglifelor digitale, mai ales că existența unui material de referință a permis și unele comparații, arată că sub acest aspect populația din Mînăstirea se încadrează în limite de variabilitate apropiate de cele întîlnite în arealul cercetat (tabelele nr. 1 și 2).

Dacă la satele din zonă frecvența arcurilor variază între 6,9 % (Tăriceni) și 8,9 % (Frăsinet), la Mînăstirea valoarea procentuală a acestor structuri fiind de 8,3 %, se constată că ea se încadrează perfect între limitele arătate mai sus. În privința buclelor, frecvența întîlnită la Mînăstirea (59,3 %) este mai apropiată de limita inferioară a variabilității (59,9 %— Tăriceni; 64,4 %— Frăsinet), în timp ce distribuția verticilelor (32,4 %) situează populația din Mînăstirea mai aproape de limita superioară a variabilității acestui caracter (26,7 %— Frăsinet; 33,1 %— Tăriceni).

Comparînd datele obținute de noi cu cele ale altor cercetători, ținînd cont și de variabilitatea intrazonală a structurilor papilare digitale, se observă totuși că valorile întîlnite sînt foarte apropiate de cele găsite de doctorul Țurai pentru județul Ilfov (1).

În privința dermatoglifelor palmare, se observă că tipurile modale ale liniilor A și D exprimă, prin punctele de terminație 5 și respectiv 11,

ST. CERC. ANTROPOL., 1892, T. 19, p. 63–69

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

	A%		L(%)		V(%)	
	♂	♀	♂	♀	♂	♀
Jud. Ilfov	4,3	9,8	59,5	67,2	36,2	25,0
Mînăstirea	6,1	10,4	56,1	62,1	37,5	27,5

o mai accentuată tendință de transversalitate a crestelor papilare la mîna dreaptă comparativ cu stînga și mai frecvent întîlnită la bărbați față de femei. În schimb formele reducționale ale liniei C înregistrează frecvențe

Tabelul nr. 1

Dermatoglifele digitale la populația din Mînăstirea

Mîna	Sexul	A	Lr	Lu	ΣL	V	VS	ΣV	Numărul degetelor
Dreapta	♂	70 5,9	42 3,5	593 49,8	635 53,3	338 28,4	147 12,4	485 40,8	1 190
	♀	108 8,7	41 3,3	730 58,9	771 62,2	249 20,1	112 9,0	361 29,1	1 240
	♂+♀	178 7,3	83 3,4	1323 54,4	1406 57,8	587 24,2	259 10,6	846 34,8	2430
Stînga	♂	76 6,4	38 3,2	669 56,2	707 59,4	258 21,7	149 12,5	407 34,2	1 190
	♀	149 12,0	53 4,3	716 57,7	769 62,0	195 15,7	127 10,2	322 25,9	1 240
	♂+♀	225 9,3	91 3,7	1385 57,0	1476 60,7	453 18,6	276 11,4	729 30,0	2 430
Dreapta + Stînga	♂	146 6,1	80 3,4	1262 53,0	1342 56,4	596 25,0	296 12,4	892 37,5	2 380
	♀	257 10,4	94 3,8	1446 58,3	1540 62,1	444 17,9	239 9,6	683 27,5	2 480
	♂+♀	403 8,3	174 3,6	2708 55,7	2882 59,3	1040 21,4	535 11,0	1575 32,4	4 860

mai ridicate la mîna stîngă, atît la seria masculină, cît și la cea feminină (tabelul nr. 3).

Sub raportul deosebirilor sau al asemănărilor cu alte populații din zonă, se constată că linia A prezintă la Mînăstirea o tendință de transversalitate mai accentuată față de celelate așezări, în timp ce linia D manifestă aceeași tendință, dar în limite de variabilitate ce nu depășesc valorile întîlnite la celelate localități (Frăsinet, Tăriceni, Coconi). De asemenea,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Dermatoglifele digitale la cîteva populații din zona lacului Mostiștea

Localitatea	A	Lr	Lu	ΣL	V	VS	ΣV	Numărul degetelor
Frăsinet	126 8,9	65 1,6	850 59,9	915 64,4	252 17,7	127 8,9	379 26,7	1 420
Tăriceni	112 6,9	56 3,5	909 56,5	965 59,9	354 22,0	179 11,1	533 33,1	1 610
Coconi	183 8,2	75 3,3	1285 57,7	1360 61,0	453 20,3	234 10,5	687 30,8	2 230
Mănăstirea	403 8,3	174 3,6	2708 55,7	2882 59,3	1040 21,4	535 11,0	1575 32,4	4 860

și formele abortive ale liniei C înregistrează valori destul de apropiate la toate eșantioanele investigate (tabelul nr. 4).

Apreciind proporția desenelor întîlnite în diferitele regiuni palmare se poate sesiza că, atît la bărbați cît și la femei, frecvențele corespunză-

Tabelul nr. 3

Tipurile modale ale liniilor A, D și formele abortive ale liniei C la populația din Mănăstirea

Sex	Mîna	Linia A			Linia D			Linia C			Nr. mîini
		1	3	5	11	9	7	C_x	C_x	C_0	
Bărbați	d	6 2,5	89 36,3	150 61,2	147 60,0	66 26,9	32 13,1	18 7,4	8 3,3	8 3,3	245
	s	17 6,9	109 44,5	119 48,6	95 38,8	111 45,3	39 15,9	33 13,5	24 9,8	14 5,7	245
	d+s	23 4,7	198 40,4	269 54,9	242 49,4	177 36,1	71 14,5	51 10,4	32 6,5	22 4,5	490
Femei	d	9 3,7	101 42,1	130 54,2	135 56,3	68 28,3	37 15,4	14 5,8	7 2,9	16 6,7	240
	s	15 6,3	120 50,0	105 43,7	93 38,8	105 43,7	42 17,5	32 13,3	20 8,3	17 7,1	240
	d+s	24 5,0	221 46,0	235 49,0	228 47,5	173 36,0	79 16,5	46 9,6	27 5,6	33 6,9	480
♂+♀		47 4,8	419 43,2	504 52,0	470 48,4	350 36,1	150 15,5	97 10,0	59 6,1	55 5,7	970

toare regiunii tenare și spațiului interdigital IV sînt mai ridicate la stînga decît la dreapta, pe cînd în regiunea hipotenară și în spațiile interdigitale II și III raportul este invers exprimat — mai multe desene la dreapta comparativ cu stînga (tabelul nr. 5).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 4

Tipurile modale ale liniilor A, D și formele reducționale ale liniei C, la cîteva așezări din zona Mostiștea

Localitatea	Linia A			Linia D			Linia C			Nr. mîini
	1	3	5	11	9	7	$C_{\overline{x}}$	C_x	C_0	
Frăsinet	13 4,6	153 53,9	118 41,5	119 41,9	134 47,2	31 10,9	37 13,0	13 4,6	9 3,2	284
Tăriceni	12 3,7	166 51,5	144 44,7	164 50,9	112 34,8	46 14,3	41 12,7	21 6,5	22 6,8	322
Coconi	16 3,6	283 63,4	147 32,9	236 52,9	161 36,1	49 11,0	68 15,2	17 3,8	19 4,3	446
Mînăstirea	47 4,8	419 43,2	504 52,0	470 48,4	350 36,1	150 15,5	97 10,0	59 6,1	55 5,7	970

Estimînd distribuția desenelor palmare în funcție numai de sex, se înregistrează o ușoară tendință de sporire a numărului de desene în regiunea hipotenară și spațiul interdigital IV al mîinii feminine, în timp ce la bărbați se schițează o tendință de creștere a frecvenței desenelor în regiunea tenară și spațiile interdigitale II și III.

Tabelul nr. 5

Dermatoglifele palmare și triradiusul axial la populația din Mînăstirea

Sex	Mînă	Regiunea		Spațiul interdig.			Triradiusul axial				Nr. mîini
		II	T+I	II	III	IV	t	t′	t″	tt′ttu etc.	
Bărbați	d	90 36,7	21 9,8	14 5,7	150 61,2	92 37,5	116 47,4	29 11,8	10 4,1	90 36,7	245
	s	77 31,4	63 25,7	13 5,3	75 30,6	138 56,3	138 56,3	21 8,6	9 3,7	77 31,4	245
	d+s	167 34,0	87 17,7	27 5,5	225 45,9	230 46,9	254 51,8	50 10,2	19 3,9	167 34,1	490
Femei	d	107 44,6	29 12,1	11 4,6	123 51,3	109 45,4	91 37,9	29 12,1	13 5,4	107 44,6	240
	s	88 36,7	47 19,6	5 2,1	74 30,8	125 52,1	103 42,9	31 12,9	18 7,5	88 36,7	240
	d+s	195 40,6	76 15,8	16 3,3	197 41,0	234 48,7	194 40,4	60 12,5	31 6,5	195 40,6	480
♂+♀		362 37,3	163 16,8	43 4,4	422 43,5	464 47,8	448 46,2	110 11,3	50 5,2	362 37,3	970

Triradiusul axial înregistrează la ambele sexe un număr prioritar de poziții proximale, urmate de cele combinate, după care mult mai distanțat se situează dispozițiile mediană și apoi distală (tabelul nr. 5).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 6

Dermatoglifele palmare și triradiusul axial la șiteva localități din zona lacului Mostiștea

Localitatea	Regiunea		Spațiul interdig.			Triradiusul axial				Nr. mîini
	II	T+I	II	III	IV	t	t′	t″	t′ ttu, etc.	
Frăsinet	112 39,4	30 10,6	9 3,2	121 42,6	129 45,4	137 48,2	25 8,8	10 3,5	112 39,4	284
Tăriceni	107 33,2	36 11,2	9 2,8	122 37,9	140 43,5	170 52,8	36 11,2	10 3,1	106 32,9	322
Coconi	180 40,3	65 14,6	9 2,0	162 36,3	181 40,6	183 41,0	64 14,3	14 3,1	185 41,5	446
Mînăstirea	362 37,3	163 16,8	43 4,4	422 43,5	464 47,8	448 46,2	110 11,3	50 5,2	362 37,3	970

În context cu frecvențele întîlnite la celelalte așezări din jurul Mostiștei se observă o perfectă încadrare a valorilor găsite la Mînăstirea în limitele de variabilitate semnalate la aceste populații (tabelul nr. 6).

Tabelul nr. 7

Dermatoglifele plantare la populația din Mînăstirea

Sex	Picior	O	D	P	T	F	W	Nr. regiuni
Bărbați	d	629 51,3	343 28,0	116 9,5	15 1,2	— —	122 10,0	1 225
	s	653 53,3	304 24,8	107 8,7	23 1,9	2 0,2	136 11,1	1 225
	d+s	1282 52,3	647 26,4	223 9,1	38 1,6	2 0,1	258 10,5	2 450
Femei	d	677 56,4	321 26,7	75 6,3	13 1,1	2 0,2	112 9,3	1 200
	s	693 57,7	269 22,4	97 8,1	14 1,2	3 0,3	124 10,3	1 200
	d+s	1370 57,1	590 24,6	172 7,2	27 1,1	5 0,2	236 9,8	2 400
♂ + ♀		2652 54,7	1237 25,5	395 8,1	65 1,3	7 0,1	494 10,2	4 850

Din analiza datelor înscrise în tabelul nr. 7 rezultă că dermatoglifele plantare prezintă o ușoară tendință de sporire a structurilor arcui-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

forme la piciorul stîng, în timp ce desenele bucleiforme cu orientare distală sînt mai des întîlnite la piciorul drept, atît la seria masculină cît și la cea feminină. Celelate structuri nu înregistrează diferențe de latură (dreapta-stînga) notabile. De sesizat că, în funcție de sex, apare o ușoară creștere a numărului de bucle și verticile la bărbați, pe cînd la femei mai numeroase apar structurile arcuiforme.

În ansamblul așezărilor din jurul lacului Mostiștea, populația din Mînăstirea înregistrează, față de celelate, o discretă tendință de sporire a desenelor bucleiforme și verticilare, acompaniată de diminuarea vizibilă a numărului de structuri arcuiforme (tabelul nr. 8).

Tabelul nr. 8

Dermatoglifele plantare la cîteva așezări din jurul lacului Mostiștea

Localitatea	O	D	P	T	F	W	Nr. regiuni
Frăsinet	841 59,2	347 24,1	81 5,7	25 1,8	— —	126 8,9	1 420
Tăriceni	938 58,3	402 24,9	100 6,2	34 2,1	1 0,1	135 8,4	1 610
Coconi	1347 60,7	534 24,0	115 5,2	43 1,9	— —	181 8,2	2 220
Mînăstirea	2652 54,7	1237 25,5	395 8,1	65 1,3	7 0,1	494 10,2	4 850

Din compararea materialului de la Mînăstirea, atît cu satele din zonă, cît și cu valorile stabilite pentru populația fostului județ Ilfov, se poate trage concluzia că în acest proces de urbanizare localitatea suferă unele modificări în structura sa biologică, datorate însă elementelor din zonă și nu a altora venite de la mari distanțe. Ne apare, astfel, interesant de urmărit în viitor nu numai așezări pe cale de urbanizare, dar și localități de mult urbanizate, cu o veche tradiție industrială, unde e posibil ca forța de muncă să fi fost atrasă din zone foarte diferite geografic.

Aspects des dermatoglyphes dans la population de Mînăstirea

RÉSUMÉ

Le travail représente une première contribution à l'étude d'une localité en cours d'urbanisation. A la suite des recherches effectuées sur 485 sujets des deux sexes, des dermatoglyphes digito-palmaires et plantaires on a observé un degré élevé de similitude entre le village de Mos-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

tiștea et les autres établissements placés dans la même région. Dans le processus d'urbanisation, l'établissement a subi probablement des influences, dues, en principal, aux éléments de la même région.

BIBLIOGRAFIE

1. ȚURAI C. LEONIDA C.I., *Dermatoglifologia*. Edit. medicală, București, 1971.
2. VULPE C., VLĂDESCU MARIA, GAGHEȘ RODICA, *L'étude des dermatoglyphes chez quelques populations de la partie centrale et d'ouest de la Munténie*, Ann. roum. Anthropol., 1981, **18**, 41–48.

Institutul „Dr. V. Babeș",
Laboratorul de antropologie București

Primit în redacție la 15 martie 1982

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

SIMPOZIONUL INTERNAȚIONAL „OAMENII DE ȘTIINȚĂ ȘI PACEA"

În zilele de 4—5 septembrie 1981 s-au desfășurat la București, sub înaltul patronaj al președintelui Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, lucrările Simpozionului internațional „Oamenii de știință și pacea".

La simpozion au aparticipat 68 de oameni de știință din 32 de țări: laureați ai Premiului Nobel, președinți ai unor academii de științe, alte personalități științifice de prestigiu din lumea contemporană. Au luat parte de asemenea directori generali ai unor organizații internaționale

La deschiderea simpozionului a fost prezentat Mesajul președintelui Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, adresat participanților.

Exprimînd înalta concepție a secretarului general al Partidului Comunist Român, președintele R. S. România, asupra problemelor păcii și securității internaționale, destinderii și dezarmării, cooperării și înțelegerii între popoare în cadrul eforturilor pentru făurirea unei noi ordini economice internaționale, asupra răspunderii oamenilor de știință față de soluționarea sarcinilor naționale și globale prin punerea celor mai avansate cuceriri ale revoluției tehnico-științifice contemporane exclusiv în serviciul dezvoltării pașnice a popoarelor, adresînd savanților din întreaga lume chemarea de a-și uni rîndurile în lupta împotriva pericolului pe care îl prezintă crizele, confruntările și războiul pentru soarta omenirii, Mesajul președintelui Nicolae Ceaușescu a orientat întregul curs al simpozionului.

În cuvîntul participanților au fost susținute ideile directoare ale Mesajului președintelui României.

În încheierea lucrărilor, participanții au adoptat un apel către oamenii de știință din întreaga lume, care, reflectînd ideile fundamentale ale Mesajului tovarășului Nicolae Ceaușescu, a propus constituirea unui Comitet de inițiativă pentru organizarea Congresului mondial „Oamenii de știință și pacea".

Ca o continuare firească a acestei prestigioase reuniuni internaționale, a fost constituit Comitetul Național Român „Oamenii de știință și pacea", care a ales, în unanimitate, în calitatea de președinte al Comitetului și președinte al Biroului executiv al Comitetului pe tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu, prim-viceprim-ministru al guvernului R. S. România, președintele Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie, ilustru om politic și savant de renume internațional.

ST. CERC. ANTROPOL., 1982, T. 19, P. 70—71

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Comitetul Național Român „Oamenii de știință și pacea" a adoptat un bogat plan de manifestări științifice menit să ilustreze contribuția oamenilor de știință din țara noastră la eforturile poporului român, alături de toate popoarele lumii, pentru salvgardarea păcii.

Comitetul Național Român „Oamenii de știință și pacea" desfășoară acțiuni pe plan internațional, în vederea pregătirii Congresului mondial „Oamenii de știință și pacea". Comitetul va fi reprezentat de asemenea la Sesiunea specială a Adunării generale a Organizației Națiunilor Unite consacrată dezarmării.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

EVOCARE LA 80 DE ANI DE LA NAȘTEREA ARHEOLOGULUI ANTROPOLOG DR. C.E. AMBROJEVICI (1900—1954)

C.E. Ambrojevici s-a născut la Noua Suliță (U.R.S.S.) la 29.VIII.1900. Urmează studiile universitare (1920—1924) la Facultatea de științe a Universității din Cernăuți unde, în 1927, își susține doctoratul. Frecventează totodată cursurile Facultății de filosofie și litere, avînd și preocupări în istoria antică.

Numit docent (1927) și conferențiar, predă (1928—1940) cursul de paleoantropologie și preistoria cuaternarului, funcționînd concomitent ca bibliotecar șef la Biblioteca Universității din Cernăuți. Își desfășoară apoi activitatea la Sibiu. În anul 1951 este pensionat din cauză de boală.

Încă din liceu se inițiază în studii de arheologie și este ales, ca elev în ultimul an (1917/1918), membru activ al fostei Societăți imperiale de paleontologie din Petersburg.

Avînd o temeinică formație științifică și cunoscînd mai multe limbi reușește a-și lărgi cunoștințele, fapt care se remarcă în studiile sale multidisciplinare privind științele naturii și umanistice. Primește delegația din partea Muzeului național de antichități din București (1926) și a Muzeului regional din Bucovina (1942) de a întreprinde săpături în nordul țării și a cerceta în paleolitic și neolitic urmele omului cuaternar.

Lucrările sale (în număr de 20) apărute (1925—1944) în revistele de specialitate din țară și străinătate relevă urmele preocupărilor omului primitiv din epoca preistorică ce constituie..." un tezaur bogat în documente pentru trecutul țării noastre" (1925), lărgind cunoștințele asupra începuturilor istoriei neamului omenesc.

Valoroase sînt cercetările sale (și ale celor în colaborare) asupra elementelor mediteraneene din flora neolitică (1929) păstrate ca resturi de cărbune și lemn *(Quercus pedunculata, Q. ilex, Buxus sempervirens* ș.a.) din eneoliticul cu climat mai cald.

Studiază (1944) un bogat material din epocile preistorică și medievală din ținutul Dorohoi, organizînd săpături și cercetări metodice, iar rezultatele le redă comparativ cu cele din alte stațiuni.

Cercetările sale se încadrează într-o tematică amplă, extinsă și profundă. Ele se referă la urmele omului diluvial (1926) și ale omului paleolitic (1927), la începuturile agriculturii în preistorie (1927), la cunoașterea culturii aurignaciene (1930), a elementelor meridionale în flora neolitică (1930), a chihlimbarului din paleoliticul superior (1932), a faunei terestre de gasteropode de la sfîrșitul neoliticului (1932) și a moluștelor din depu-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

nerile pleistocene și holocene (1938), ca și la cunoașterea climatului cald postglaciar de la sfîrșitul neoliticului (1933), aspecte complexe legate de manifestările și evoluția fizică și spirituală a omului preistoric din această regiune. Documente din analizele sale se găsesc la Muzeul național de antichități din București, Muzeul județean din Suceava ș.a.

Lucrările sale sînt citate atît în studiile de arheologie și antropologie din țară și străinătate, cît și în acelea de geografie, stratigrafie, geologie, pedologie, fitogeografie, climatologie, palinologie ș.a. E. Pop, referindu-se la unele dintre lucrările sale, scrie: „Aceste analize completează deci pe cele polinice și chiar le înlocuiesc acolo unde nu se găsesc zăcăminte turboase" (1932).

Cercetările lui C. Ambrojevici privesc descoperirile resturilor de așezări omenești din paleolitic și neolitic, îndeosebi din meandrele rîurilor din nordul țării intens locuite în vremurile străvechi. Sînt cercetate construcții de locuințe și de cetăți, obiecte de uz casnic, unelte folosite în agricultură, în industrie, unele plante și animale ș.a., care indică preocupările omului în ambianța mediului natural local.

De remarcat este faptul că multe dintre rezultatele studiilor sale constituie ealizări meritorii privind elementele arheologice din perioada cercetată. Are meritul de a fi reluat și intensificat, alături de alții, cercetările arheologice și antropologice, care, în urma lui V. Pârvan, intraseră, un timp, într-o fază de lîncezire și vitregire.

În cadrul asociațiilor științifice din țară și străinătate ține numeroase comunicări și conferințe de specialitate și întreține o vastă corespondență cu specialiștii timpului.

Rezultatele cercetărilor sale au adus, pentru acele vremuri, o contribuție esențială, adesea de pionierat. Moartea prematură (1.II. 1954) a curmat firul preocupărilor sale.

Cercetător devotat al paleoliticului și neoliticului din nordul țării, C. Ambrojevici rămîne omul de știință, cu alese merite, care s-a dedicat cu întregul elan progresului arheologiei și antropologiei în țara noastră. Activitatea sa științifică constituie un exemplu de abnegație și dăruire, îmbogățind prin înfăptuirile sale patrimoniul științei românești și a celei universale.

Traian I. Ștefureac

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Probleme de antropologie în *„Ethnologie française"*, Serie nouă, 1971—1982, I—XII, Berger Levrault, Paris

Mai multe publicații din Franța au fost reunite în anul 1971 într-o singură revistă trimestrială. „Ethnologie française" (dir. Jean Cuisenier). Aceasta îmbrățișează ansamblul culturilor de limbă franceză și societățile rezultate de pe urma emigrației francezilor. Cu fiecare volum, revista ne întîmpină cu importante contribuții teoretice, metodologice și comparative. Dintre acestea, pentru antropologii români volumele tematice prezintă un interes deosebit, datorită perspectivei antropologice (socială, culturală, filozofică), totdeauna integratoare. Astfel, diferite colective au tratat, pe rînd : antropologia familiei, a alimentației, antropologia maritimă, exodul rural francez în imigrația străinilor în Franța (inclusiv consecințele antropologice fizice), etnolingvistica, relația cultul oficial-practicile populare, antropologia artei etc. Relevăm foarte succint cîteva din domeniile cele mai învecinate cu tematica cercetărilor românești.

Antropologia familiei. Volumul dedicat temei *Familie, rituri, organizație socială* (**VIII**, *4*) conferă deschideri interpretative și metodologice pentru cei care elaborează Atlasul antropologic și cel etnografic în țara noastră. Reținem și aplicarea analizei demografice și genealogice la ansamblul familiei. Antropologia socială află elemente semnificative pentru tratarea ritualurilor de curtoazie.

Antropologia alimentației (**X**, *3*) dezvăluie implicațiile pluridisciplinare (biologică, antropologică, psihologică, etnodemografică etc.) și convergența rezultatelor dobîndite de aceste ramuri de cunoaștere, încoronate într-o sinteză antropologică. Se impun atenției metoda de cartografiere a diferitelor procedee și gusturi alimentare, precum și perspectivele antropologice ale acesteia, surprinderea stilurilor alimentare regionale, ca și (**X**, *4*) schimbarea obiceiurilor alimentare din secolul nostru.

Exodul rural a cunoscut o dublă luare în considerare : o abordare largă a problemei (**VII**, *3*) și o alta limitată teritorial, exodul rural spre capitala Franței (**X**, *2*). Fenomenul este îmbrățișat sub cele mai diverse aspecte antropologice, sociologice, etnologice, psihologice, demografice, politologice etc. Se scot în relief aspecte cu profunde semnificații antropologice sociale și culturale : prezența simțită a imigranților de peste hotare (8% din populația Franței), procesul de fuziune demografică cu autohtonii, preocupările sindicatelor muncitorești, dificultățile din piața brațelor de muncă etc. Un interes particular îl prezintă studiul antropologic aprofundat asupra evoluției integrării spaniolilor din sud-estul Franței : căile de integrare, limitele acestui fenomen etc. Nemijlocit legat cu antropologia, un amplu studiu (întemeiat pe un vast eșantion de chestionare) despre fenotip și adaptare realizează o viziune pluridisciplinară : de la definirea stării inițiale pînă după stabilirea în Franța, inclusiv pragurile psihoantropologice intermediare. Etiologia și semiologia aventurii migratorii, abordate prin cuprinderea cea mai holistică, sînt definite prin suma indicatorilor etno-psiho-sociologici. O experiență antropologică cu un mai pronunțat proces de integrare etnoculturală îl oferă migranții portughezi, fenomenul beneficiind de o dublă analiză : pe de o parte, cercetarea structurii sociale și familiale în zona portugheză de baștină, iar pe de altă parte modelele și practicile în curs de schimbare ale emigranților stabiliți în regiunea pariziană. Comparativ cu exodul rural spre capitala României, din analiza referitoare la portughezii emigrați în Paris, se impun atenției tipurile evolutive parcurse : a) păstrarea practicilor și a modelelor tradiționale ; b) transformarea practicilor dar păstrarea modelelor de viață ; c) păstrarea practicilor dar schimbarea modelelor ; d) schimbarea atît a practicilor, cît și a modelelor originare. Mai reținem interesul pronunțat pentru antropologia prezentului, comparabil cu cel al Centrului de antropologie din București, cu precădere asupra consolidării independenței și identității, integrării și omogenizării.

În temeiul a numeroase monografii și atlase, *etnolingvistica* (**VI**, *3—4*, ; **IX**, *3* etc.) ia în considerație pluralitatea graiurilor franceze și oferă o susținută dezbatere a raporturilor dintre lingvistică, etnologie și antropologie, a convergențelor dintre limbă, dialect și societate, precum și cu psihologia socială. Astfel, au fost puse în lumină : perspectivele antropologiei faptului dialectal și ale teorici comunicării intrazonale ; convergențele cercetărilor etnolingvistice cu cele etnologice în definirea noțiunii de *izolat* economic, genetic, lingvistic, cultural etc. Nu mai puțin bogate în semnificații etnoculturale și etnoistorice s-au dovedit formele și expresiile de salut din mediul rural, inclusiv valorile ierarhice ale sistemului de adresare, sensul ocult al unor forme de salut, corelația dintre saluturi și ritualurile comunitare, confirmate deplin și prin cercetările

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

românești pentru atlasele antropologic, etnografic și dialectale. Pentru etnologia păstoritului tradițional (temă amplu abordată și în știința românească) sînt deosebit de relevante constatările și dezvăluirile de ordin etnolingvistic și diacronic : substratul autohton, aportul ulterior al etniilor conlocuitoare, în fond acestea conferind tot atîtea demonstrații de stabilitate, continuitate și dezvoltare etnodemografică și culturală. Ne-au atras luarea aminte și studiile reunite pe fundalul intersecției dintre limbaje, anatomie umană și etnoestetică (**VI**, *3—4*).

În încheierea ansamblului de preocupări teoretice și metodologice franceze contemporane, relevăm cercetările pentru *antropologia artei*, domeniu cu o dublă dimensiune, socială și istorică, situat între etnografia artei și etnologia comparată a artei (**VIII**, *2—3*). Aportul școlii franceze din acest domeniu conferă un spor teoretic și metodologic în sprijinul depășirii sintezei etnologice și etnoestetice *Ornamentică tradițională comparată* (1979). Din acest unghi de vedere se impun atenției îndeosebi acele elemente, criterii și rezultate care dezvăluie *determinantele sociale ale gustului* : elementele unei critici sociale ale judecății estetice ; iconografia și istoria mentalităților ; arta industrială și industrializarea artei ; frumusețea formelor elementare ; geneza rarității artistice, precum și experiența cinematografului în antropologia artei. Zăbovim asupra determinantelor sociale ale gustului. Acestea sînt reduse tipologic la trei niveluri, corespunzătoare treptei de școlarizare și claselor sociale : gustul legitim, cel mijlociu și gustul popular sau de masă. Un aport nu mai puțin semnificativ revine dispoziției estetice, deci aptitudinii de a adopta o dispoziție estetică, de a manifesta o intenție estetică : a) individuale și de grup ; b) în alegoria simbolurilor decorative din locuințe ; c) de pe piesele de port sau de podoabă, toate dezvăluind simțul estetic ca semn distinctiv. Un aport deosebit în istoria mentalităților i-a revenit iconografiei, datorită funcției pe care a dobîndit-o ca o sursă privilegiată în toate etapele psihologiei populare, dublată prin contribuțiile cercetărilor semiologice, psihanalitice etc.

Noi domenii de cercetat oferă industrializarea artei, confruntarea dintre arta populară și cinematografie etc., ca și formele multiple ale exprimării artistice din viața cotidiană.

Nicolae Dunăre

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Revista „Studii și cercetări de antropologie" publică lucrări originale de nivel științific superior din următoarele domenii : paleoantropologie, antropologie contemporană, antropologie aplicată, antropologie socială și culturală. Sumarele sînt completate cu alte rubrici, ca : *Viața științifică*, în care prin note scurte sînt aduse la cunoștința cititorilor unele manifestări din domeniul de specialitate (congrese, simpozioane, consfătuiri, schimburi de experiență între cercetătorii români și străini etc.), *Recenzii*, care cuprind prezentări ale celor mai recente lucrări de specialitate apărute în țară și peste hotare.

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Autorii sînt rugați să înainteze articolele, notele și recenziile dactilografiate la două rînduri, în două exemplare. Bibliografia, tabelele și explicația figurilor vor fi dactilografiate pe pagini separate, iar diagramele vor fi executate în tuș pe hîrtie de calc. Tabelele vor fi numerotate cu cifre arabe. Figurile din planșe vor fi numerotate în continuarea celor din text. Numărul de ilustrații și în special de fotografii va fi redus la minimum posibil. Se va evita repetarea acelorași date în text, tabele și grafice. Referințele bibliografice, grupate la sfîrșitul articolului, vor fi clasate în ordine alfabetică. Referirile la un articol vor conține numele și inițiala autorilor, titlul lucrării (subliniat cu o linie), numele periodicului, prescurtat conform uzanțelor lor internaționale, anul, volumul (subliniat cu două linii), fascicula (subliniat cu o linie) și paginile. Referirea la o carte va cuprinde numele și inițiala autorilor, titlul lucrării (subliniat cu o linie), volumul, editura, orașul, anul și pagina.

Lucrările vor fi însoțite de o prezentare de maximum 10 rînduri într-o limbă de circulație internațională. Textele lucrărilor, inclusiv bibliografia, explicația figurilor și tabelele, nu trebuie să depășească 8 pagini.

Responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine în exclusivitate autorilor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

LUCRĂRI APĂRUTE ÎN EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

MARIA CRISTESCU, **Aspecte ale creşterii şi dezvoltării adolescenţilor din Republica Socialistă România**, 1969, 287 p., 16,50 lei.

OLGA NECRASOV, **Originea şi evoluţia omului**. 1971, 277 p., 28 lei.

DARDU NICOLĂESCU-PLOPŞOR, WANDA WOLSKI, **Elemente de demografie şi ritual funerar la populaţiile vechi din România**, 1975, 292 p., 1 pl., 23 lei.

EMIL POP, RADU CODREANU (sub redacţia), **Istoria ştiinţelor în România. Biologia**, 1975, 286 p., 13,50 lei.

EUGENIA ZAHARIA, **Populaţia românească în Transilvania în secolele VII—VIII** 1977, 138 p., 10,75 lei.

MARIA COMŞA, **Cultura materială veche românească (aşezările din secolele VIII—X de la Bucov-Ploieşti)**, 1978, 182 p., 30 lei.

SEBASTIAN MORINTZ, **Contribuţii arheologice la istoria tracilor timpurii. I. Epoca bronzului în spaţiul carpato-balcani**, 1978, 216 p., 27 lei.

LIGIA BÂRZU, **Continuitatea creaţiei materiale şi spirituale a poporului român pe teritoriul fostei Dacii**, 1979, 112 p., 6 lei.

RADU POPA, MONICA MĂRGINEANU-CÂRSTOIU, **Mărturii de civilizaţie medievală românească**, 1979, 164 p., 28 lei.

* * * **Istoria ştiinţelor în România. Medicina**, 1980, 292 p., 12,50 lei.

St. cerc. antropol., Bucureşti, tomul 19, 1982

IP. Informaţia Bucureşti

43 881

Lei 40

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro